

Poslovna etika u poreznom sustavu Republike Hrvatske

Patafta, Nadica

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:468192>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

DIPLOMSKI RAD br. 340/PE/2020

POSLOVNA ETIKA U POREZNOM SUSTAVU REPUBLIKE
HRVATSKE

Nadica Patafta

Varaždin, prosinac 2020.

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN
Studij Poslovne ekonomije

DIPLOMSKI RAD br. 340/PE/2020

**POSLOVNA ETIKA U POREZNOM SUSTAVU REPUBLIKE
HRVATSKE**

Student:
Nadica Patafta, 0475/336D

Mentor:
doc. dr. sc. Tvrтко Jolić

Varaždin, prosinac 2020.

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za ekonomiju	
STUDIJ	preddiplomski stručni studij Poslovanje i menadžment	
PRISTUPNIK	Nadica Patafta	MATIČNI BROJ 0475/36D
DATUM	11.01.2021	KOLEGIJ Poslovna etika
NASLOV RADA	Poslovna etika u poreznom sustavu Republike Hrvatske	
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Business ethics in the tax system of the Republic of Croatia	
MENTOR	doc. dr. sc. Tvrtko Jolić	ZVANJE docent
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. izv. prof. dr. sc. Anica Hunjet, predsjed. 2. izv. prof. dr. sc. Dinko Primorac, član 3. doc. dr. sc. Tvrtko Jolić, mentor 4. izv. prof. dr. sc. Petar Kurešić, zamj. član 5. _____	

Zadatak završnog rada

BROJ	340/PE/2020
OPIS	<p>Porezni prihodi predstavljaju najvažniji izvor financiranja državnog proračuna te je stoga razumljivo da porezne vlasti pridaju veliku pozornost nadzoru nad redovitim i urednim prikupljanjem poreznih prihoda. U tom kontekstu jedan od problema s kojim se susreće u jest porezna evazija koja se definira kao namjerna i nelegalna radnja koju pojedinci i poduzeća poduzimaju kako bi smanjili svoje zakonski dospjele porezne obveze. Izbjegavanje plaćanja poreza jedan je od primjera neetičnog ponašanja u poslovanju. Cilj rada je istražiti razvijenost etičke svijesti o obvezi plaćanja poreza u Republici Hrvatskoj.</p> <p>U ovom radu istražiti će se i prikazati:</p> <ul style="list-style-type: none">- pojam poreznoga sustava- specifičnosti poreznoga sustava u Republici Hrvatskoj- poslovna etika u kontekstu poreznoga sustava- stavovi poreznih obveznika o etičkoj obvezi poreznoga sustava u Republici Hrvatskoj

ZADATAK URUČEN

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Zahvala

Zahvaljujem se doc.dr.sc. Tvrtku Joliću što je prihvatio mentorstvo, te me svojim stručnim znanjem, savjetima i iskustvom usmjeravao i pomagao tijekom pisanja ovog diplomskog rada.

Ujedno zahvaljujem svima koji su sudjelovali u ispunjavanju anketnog upitnika, mojoj obitelji i prijateljima koji su mi bili velika potpora za vrijeme studiranja.

SAŽETAK

Porezni sustavi razlikuju se u svakoj zemlji, a fiskalna politika neke zemlje važan je dio ekonomske politike države. Upravo najveći i najizdašniji prihodi države su porezi, koji čine neku vrstu prisilne naplate od strane države. Porezna politika u Republici Hrvatskoj pretrpjela je transformaciju koja se provela kroz dvije faze, pa je tako prva faza dovela do definiranja načina oporezivanja pravnih i fizičkih osoba i bolje organizacije porezne administracije, dok je druga faza bila orijentirana na implementaciju poreza na dodanu vrijednost, što je ustvari temelj hrvatske porezne politike. Osnovna namjera porezne politike u Republici Hrvatskoj bila je da prije punopravnog članstva u Europsku uniju prikupi što je moguće više prihoda po osnovi poreza kako bi financirala javne rashode. Sve navedeno je trebalo postići uz minimalne troškove i tako da porezni obveznici ne budu pretjerano opterećeni. Nakon što je Republika Hrvatska postala dijelom EU, imala je prijelazno razdoblje do 31. prosinca 2014. godine da ujednači neke porezne oblike. Može se reći da je današnji porezni sustav Republike Hrvatske usavršen i harmoniziran sukladno preporukama EU, tj. porezni sustav RH nalikuje poreznim sustavima ostalim državama EU. Svrha poreznih reformi je da pojednostavi porezni sustav i učini ga ugodnijim kako za poreznog obveznika tako i za porezne vlasti. Donošenjem jasnih zakona smanjuje se potreba za donošenjem mnogih drugih podzakonskih akata što ima pozitivan utjecaj i na porezne vlasti jer će se lakše provoditi kontrola nad naplatom poreza. Republika Hrvatska provela je četiri porezne reforme, a od 1.1.2021. u primjeni će biti i peta porezna reforma.

Kada govorimo o poreznoj evaziji, možemo reći da je porezna evazija kroz povijest Hrvatske prisutna iz razloga što je uvriježeno mišljenje da Hrvati nemaju povjerenja u svoju Vladu. Evazijom odnosno izbjegavanjem plaćanja poreza, porezni obveznik, postupa prema određenim radnjama koje uvijek ne moraju biti u sukobu sa zakonom. Međutim, ako se u nastojanju za izbjegavanjem poreznog obveza krše zakonski propisi, radi se o poreznoj evaziji koja predstavljaju kaznenu odgovornost. U radu institucionalnih, pravnih i socio-ekonomskih instrumenata moguće je minimizirati poreznu evaziju. U radu je napravljeno primarno istraživanje koje analizira poslovnu etiku u poreznom sustavu Republike Hrvatske, a rezultati su pokazali da većina ispitanika svoje porezne obveze podmiruje pravovremeno i

u cijelosti, da porezni obveznici namjerno ne podmiruju svoje porezne obveze te da ispitanici ne smatraju porezni sustav Republike Hrvatske pravednim i etičnim.

Ključne riječi: izbjegavanje poreza, porezi, porezna evazija, porezni sustav, poslovna etika

SUMMARY

The tax system is an institutional form of each state, so there are no two countries with the same tax system. Exactly the largest and most profitable revenues of the state are taxes, which represent a form of coercive taxation imposed by the state, which is not purposeful and has no direct counteraction. Tax policy reforms in the Republic of Croatia were implemented in two phases, thus the first phase led to the definition of taxation for legal and natural persons and better organization of tax administration, while the second phase focused on the introduction of value added tax, which is the basis of Croatian tax policy. The main purpose of the tax policy in the Republic of Croatia was to collect as much tax revenue as possible before full membership of the European Union in order to finance public expenditure. All of this was to be achieved with minimal cost and so that taxpayers were not overburdened. After the Republic of Croatia became part of the EU, it had a transitional period until 31 December 2014 to streamline some tax forms. It can be said that the present tax system of the Republic of Croatia has been perfected and harmonized in accordance with the EU recommendations, ie the tax system of the Republic of Croatia is similar to the tax systems of other EU countries. The purpose of tax reforms is to simplify the tax system and make it more comfortable for the taxpayer and the tax authorities. When clear laws are passed, the need for many other bylaws is reduced, which has a positive impact on the tax authorities as well, as it is easier to control tax collection. The Republic of Croatia has implemented four tax reforms, and from 1.1.2021. the fifth tax reform will also be implemented. When we talk about tax evasion, we can say that tax evasion has been present throughout the history of Croatia because it is a common opinion that Croats do not trust their government. When it comes to tax evasion, it is the same indicator of tax deduction that causes a taxpayer, in an effort to avoid the tax burden, to act on certain actions that do not always conflict with the law.

However, if tax evasion is a violation of the law, it is a tax evasion. In the work of institutional, legal and socio-economic instruments, it is possible to minimize tax evasion. The paper presents a primary study that analyzes business ethics in the tax system of the Republic of Croatia, and the results show that most respondents settle their tax obligations in a timely and complete manner, that taxpayers do not intentionally settle their tax obligations, and that respondents do not consider the Croatian tax system fair and ethical.

Keywords: tax avoidance, taxes, tax evasion, tax system, business ethics

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Cilj i svrha rada.....	2
1.3. Metode rada	2
1.4. Struktura rada.....	3
2. POJAM POREZNOG SUSTAVA	6
2.1. Definicija i karakteristike poreznog sustava	6
2.2. Pojam poreza	10
2.3. Podjela poreza	11
2.4. Načela poreznog sustava.....	13
3. POREZNI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ	17
3.1. Značajke poreznog sustava Republike Hrvatske prije i nakon ulaska u Europsku uniju	17
3.2. Porezni oblici u poreznom sustavu Republike Hrvatske	19
3.3. Državni porezi	20
3.3.1. Porez na dobit	20
3.3.2. Porez na dodanu vrijednost	21
3.3.3. Trošarine i posebni porezi	23
3.4. Porezi na razini županije, grada ili općine.....	25
3.4.1. Županijski porezi.....	25
3.4.2. Gradski ili općinski porezi	26
3.4. Zajednički porezi	28
3.6. Porezno nadzorno tijelo u RH – Porezna uprava.....	29
4. POSLOVNA ETIKA U POREZNOG SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE	32
4.1. Pojam poslovne etike.....	32
4.2. Poslovna etika i porezni moral	33
4.3. Etika u poreznoj evaziji	344
4.3.1. Značajke porezne evazije	355
4.3.2. Mjere za sprječavanje porezne evazije	37

5. ANALIZA POSLOVNE ETIKE U POREZONOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE	39
5.1. Uzorak istraživanja.....	39
5.2. Instrument istraživanja	41
5.3. Rezultati istraživanja.....	41
6. ZAKLJUČAK.....	51
LITERATURA	533
POPIS TABELA	56
POPIS GRAFIKONA	56
POPIS PRILOGA	57

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Kako bi uopće jedna država mogla funkcionirati, potrebni su joj prihodi kojima će financirati javnu potrošnju. Država temeljem svoga autoriteta poreznim obveznicima određuje vrstu i visinu poreznih opterećenja te prikupljanjem navedenih poreznih prihoda osigurava vlastito financiranje.

Potrebno je da usadi mišljenje kojeg se što više građana mora držati, da je plaćanje poreza potrebno kako bi pojedinac, društvo, zajednica i država imale što više mogućnosti, dobrobiti i pogodnosti. (Križanec, 2016)

Bilo kakvo izbjegavanje poreznog opterećenja ima za izravnu posljedicu problem s financiranjem javne potrošnje, koja se plaća poreznim prihodima, te upravo zbog toga svaka država svim raspoloživim sredstvima pokušava primjenom različitih mjera spriječiti pojavu porezne evazije odnosno svesti je na minimum.

U ovome radu provedeno je primarno istraživanje. Primarno istraživanje provedeno je tijekom listopada i studenog 2020. godine tako što su ispitanici anonimno anketirani na uzorku od 100 ispitanika različitih dobnih skupina i zanimanja. Anketno ispitivanje provedeno je putem anketnog upitnika koji je bio stavljen na internetske društvene mreže

putem google.docs formata na koje bi ispitanici izravno odgovarali na postavljena pitanja. Anketni upitnik se sastoji od 13 anketnih pitanja, a nakon što je 100 ispitanika ispunilo anketni upitnik završeno je anonimno ispitivanje. U anketnom upitniku su sudjelovali ispitanici iz Republike Hrvatske.

1.2. Cilj i svrha rada

Cilj izrade ovog rada je razumijevanje pojmova poreza, poreznog sustava, poslovne etike izbjegavanja poreza, odnosno porezne evazije. Kao cilj rada nameće se i analiza razine poslovne etike građane u poreznom sustavu RH kroz oporezivanje.

Istraživačka pitanja:

1. Koliko je razvijena etička svijest o pitanjima poreznog morala?
2. U kojoj su mjeri građani RH voljni izvršiti zaobilaženje plaćanja poreza kada se za njihovo izbjegavanje ne bi saznalo odnosno kada im se zbog navedene radnje ne bi nametnula zakonska odgovornost?

Kako bi se moglo odgovoriti na istraživačka pitanja definirane su hipoteze koje su temeljem rezultata primarnog istraživanja dokazivane ili opovrgavane:

H1: Većina ispitanika svoje porezne obveze podmiruje pravovremeno i u cijelosti.

H2: Ispitanici smatraju porezni sustav Republike Hrvatske pravednim i etičnim.

H3: Porezni obveznici namjerno ne izvršavaju porezne obveze.

1.3. Metode rada

Da bi se postavljeni ciljevi i svrha ovog diplomskog rada mogli postići u izradi su korišteni primarni i sekundarni izvori podataka.

Korištenjem metode primarnog ispitivanja ispitanika kroz anonimno anketiranje u pismenom obliku došlo se do odgovora na pitanja o razini poreznog morala ispitanika, poreznoj etici ispitanika, te o mišljenju o etici i pravednosti poreznog sustava Republike Hrvatske.

Temeljem dobivenih rezultata primjenom metoda dokazivanja i opovrgavanja, postavljene hipoteze potvrđene su kao točne odnosno pogriješne ili netočne.

U teorijskom dijelu diplomskog rada korištena je metoda istraživanja na stolu temeljem sekundarnih izvora podataka, odnosno već prikupljenih i utvrđenih informacija i istraživanja stručnjaka objavljenih u odgovarajućoj stručnoj literaturi, znanstvenim knjigama, stručnim radovima, časopisima i stručnim novinskim i internetskih člancima.

1.4. Struktura rada

Diplomski rad o poslovnoj etici u poreznom sustavu Republike Hrvatske podijeljen na šest dijelova odnosno poglavlja.

U **prvom** odnosno uvodnom dijelu rada su definirani predmet i svrha istraživanja, postavljene su hipoteze istraživanja te osnovni ciljevi koji se nastoje postići, a objašnjena je i primijenjena metodologija istraživanja te sama struktura i sadržaj rada.

Drugi dio rada odnosi se na definiciju i značajke poreznog sustava, sam pojam poreza, podjelu poreza te načela poreznog sustava. Porezni sustav predstavlja ukupnost poreznih oblika jedne zemlje. Porezni sustav i čini institucionalnu formu bilo koje zemlje, te se stoga i porezni sustavi među državama razlikuju. Upravo najveći i najizdašniji prihodi države su porezi, koji čine jedan oblik nametnutog ubiranja koje svojim autoritetom država provodi. Porez dakle ne posjeduje namjensku ulogu te plaćanjem istih iz nje ne proistječu nikakve obveze na određenu protučinidbu.

Porezni sustav u cjelini trebao bi biti pravedan. Plaćanjem istog obveza plaćanja poreza mora biti regulirana tako da izazove što manji otpor kod poreznih obveznika, te činiti plaćanje istih što ugodnijima.

Također bi prikupljanje poreza trebalo biti ekonomično, tj. da se posao prikupljanja obavlja što jeftinije. To ne bi trebalo spriječiti razvoj trgovine i industrije. S druge strane, trebao bi pomoći gospodarskom razvoju zemlje. Vlada bi trebala biti sigurna u svoje prihode, a porezni sustav trebao bi se temeljiti na sveobuhvatnim i ažuriranim statističkim podacima, tako da je moguće njegovo precizno predviđanje. Porezni sustav ne bi trebao biti pucanj u prazno.

Njegovi se učinci trebaju izračunati s razumnom preciznošću. Porezni sustav također bi trebao biti jednostavan, financijski primjeren i elastičan kako bi mogao odgovoriti na nove potrebe države.

Nadalje, porezni sustav trebao bi biti učinkovit s administrativnog stajališta. Trebalo bi ga jednostavno upravljati. Ne bi trebalo biti prostora za izbjegavanje ili nagomilavanje zaostalih potraživanja. Trebao bi biti nepromišljen i neprobojan. Šanse za korupciju trebaju biti svedene na minimum. Druga važna značajka dobrog poreznog sustava jest ta što bi trebao biti skladan. To bi doista trebao biti sustav, a ne puka naplata izoliranih poreza, svaki bi se porez trebao pravilno uklopiti u cjelinu kao cjelinu tako da je dio povezanog i integriranog sustava.

Treći dio rada posvećen je značajkama poreznog sustava Republike Hrvatske prije i nakon ulaska u Europsku uniju, te podjelu poreznih oblika u poreznom sustavu Republike Hrvatske. Za poreznu politiku u Hrvatskoj se može reći da je još relativno razvijena, a s obzirom na svoju tranziciju i prije toga, prolazak kroz stradanja u Domovinskom ratu. Neovisnošću Republike Hrvatske gradio se i sasvim novi porezni sustav po modelu na razvijene države. Kada se govori o reformi porezne politike u Hrvatskoj, one su se odvijale kroz u dvije etape. Prva etapa se odnosila na određivanje načina oporezivanja kako pravnih tako i fizičkih osoba i bolje organizacije porezne administracije, a druga etapa je bila usmjerena na implementaciju poreza na dodanu vrijednost (PDV) koji čini osnovu porezne politike Republike Hrvatske. Porezni sustav Hrvatske može se smatrati suvremenim te je isti harmoniziran u skladu s direktivama EU, što znači da je postao blizak poreznim sustavima ostalih država u EU.

Četvrti dio rada govori o pojmu poslovne etike, poslovnoj etici i poreznom moralu, etici u poreznoj evaziji, te značajkama i mjerama za sprječavanje porezne evazije. Etika podrazumijeva prihvaćena načela odnosno principe koji upravljaju ponašanjem u društvu, tj. načela određuju granicu između ispravnog i pogrešnog. Etično ponašanje se odnosi na poduzeće odnosno poslovnu organizaciju kao cjelinu, a pošto komuniciranje predstavlja javnu stranu poslovne organizacije, ono čini područje stalnoga nadzora državnih tijela, ulagača, kao i svih ostalih subjekata koji prate aktivnosti poslovne organizacije. Etika su pravila ili standardi koji svakodnevno upravljaju našim odlukama. Budući da je utaja poreza neetična, mora postojati moralna obveza plaćanja poreza, a koja se provodi kroz obvezni karakter oporezivanja. Takva se obveza može opisati kao „pozitivna“, u smislu da naređuju određene radnje, dok „negativna“ obaveza samo zabranjuje određene radnje. Pod evazijom se

podrazumijeva nezakonite radnje preko kojih se izbjegava porezna obveza. Porezni obveznik plaća manji porez nego što bi sukladno zakonu bio obvezan plaćati. Porezna evazija se sastoji od namjernih i nelegalnih radnji koje pojedinci i poduzeća poduzimaju kako bi smanjili svoje zakonski dospjele porezne obveze, neprijavlivanjem dohotka, prodaje ili bogatstva, precjenjivanjem odbitka, izuzeća ili kredita ili podnošenjem odgovarajuće porezne prijave. Bilo koje nastojanje za izbjegavanjem podmirivanja porezne obveze ima izravnu posljedicu problema financiranja javnih rashoda koji se isključivo podmiruju ostvarenih financijskim sredstvima od poreza, zbog toga svaka država čini sve što je u njenoj moći da smanji učinak porezne evazije.

Peti dio rada naglasak stavlja na primarno istraživanje u svrhu analize poslovne etike u poreznom sustavu Republike Hrvatske. Primarno istraživanje napravljeno je pomoću anketnog upitnika na uzorku od 100 ispitanika koji su svi građani Republike Hrvatske.

Šesti, tj. posljednji dio rada donosi kratki osvrt na cjelokupan rad i zaključak o svemu prethodno navedenom u prijašnjim poglavljima, o samoj poslovnoj etici u poreznom sustavu Republike Hrvatske, porezima općenito, podjeli poreza, kao i poreznoj evaziji.

2. POJAM POREZNOG SUSTAVA

2.1. Definicija i karakteristike poreznog sustava

Porezni sustav čini ukupnost poreznih oblika jedne suverene države. „Svaki ili gotovo svaki porezni sustav je rezultat povijesnog razvoja, raznih utjecaja sa strane, brojnih kompromisa, suprotnosti, a za razliku od nekog idealnog poreznog sustava koji bi činili porezi povezani nekom utvrđenom zajedničkom svrhom što se oporezivanjem želi ostvariti, tzv. racionalnog poreznog sustava, u praksi susrećemo tzv. historijske porezne sustave – one koje čine porezni oblici koji su u sustav prihoda određene zemlje uvršteni u različitom vremenu i s različitom namjerom“ (Jelčić et. al, 2008: 260).

Razrada područja „poreznog sustava“ posebice je bitna u pogledu zakonske regulative, jer ovo područje može pomoći u određivanju sustavne organizacije u području poreza i naknada, problemima zbog regulacije i ograničenjima propisa. Ovaj koncept može postaviti osnovu za uspostavljanje općih uvjeta poreznog zakonodavstva i zakonodavnih odredbi o pojedinačnim porezima (Aronov, Kashin, 2006).

Oporezivanje je pojam kada porezno tijelo, obično vlada, naplaćuje ili nameće porez. Izraz "oporezivanje" odnosi se na sve vrste nenamjenskih nameta, od dohotka, kapitalnih dobitaka do poreza na nekretnine. Iako oporezivanje može biti imenica ili glagol, najčešće se naziva činom. Dobiveni prihod obično se naziva "porez".

Oporezivanje se razlikuje od drugih oblika plaćanja, poput tržišnih razmjena, pri čemu za oporezivanje nije potrebna suglasnost i nije izravno povezano s bilo kakvim pruženim uslugama. Vlada obvezuje na oporezivanje putem implicitne ili eksplicitne prijetnje silom. Oporezivanje je pravno drugačije od iznude ili zaštitnog reketa jer je nametajuća institucija vlada, a ne privatni akteri.

Porezni sustavi značajno su se razlikovali u jurisdikcijama i vremenu. U većini modernih sustava oporezivanje se vrši i na fizičku imovinu, kao što su imovina i posebni događaji, poput prodajne transakcije. Oblikovanje poreznih politika jedno je od najvažnijih i najspornijih pitanja u suvremenoj politici (Kagan, 2020).

U modernoj ustavnoj demokratskoj državi nijedno obvezno plaćanje ne može se smatrati porezom bez odgovarajuće zakonske regulative. Prvi znanstveni model poreznog sustava, takozvana Smithova načela vladala su do kraja 19. Stoljeća. Njegova četiri „pravila“ načela ili kanona na kojima bi se porezni sustav trebao razvijati su bila, a to su načelo jednakosti; načelo sigurnosti; načelo praktičnosti i načelo ekonomije. Navedena se načela i dalje smatraju karakteristikama dobrog poreznog sustava. Međutim, došlo je do značajnih pomaka u ekonomskoj teoriji i politici otkad je Adam Smith napisao svoju knjigu "Bogatstvo naroda". Aktivnosti i funkcije vlada enormno su povećane. (Jelčić, 1998).

Na njegove ideje o javnim financijama utjecala je njegova ekonomska filozofija vrlina slobodnog privatnog poduzetništva. Predlažući gore spomenute kanone oporezivanja, vodio se samo jedinim ciljem da Vlada bude u stanju prikupiti dovoljan prihod za obavljanje svojih ograničenih funkcija pružanja obrane, održavanja reda i zakona i javnih komunalnih usluga.

Ciljevi i funkcije Vlada su povećani zahtijevajući velika sredstva. Stoga su moderni ekonomisti dodali druga načela ili karakteristike koje porezni sustav zemlje mora zadovoljiti da bi se postigli ciljevi modernih vlada. U nastavku ćemo detaljno objasniti principe i karakteristike dobrog poreznog sustava počevši od objašnjenja smionskih kanona oporezivanja (Guru, 2020).

Prvi kanon ili princip dobrog poreznog sustava koji je naglasio Smith jest jednakost. Prema kanonu jednakosti, svaka osoba bi trebala plaćati vladu u skladu s njenom sposobnošću plaćanja, to je proporcionalno prihodu ili prihodu koji se usmjerava za zaštitu države.

Tako će prema poreznom sustavu temeljenom na načelu jednakosti bogatije osobe u društvu plaćati više nego siromašni. Na temelju ovog kanona jednakosti ili sposobnosti plaćanja Adam Smith je tvrdio da porezi trebaju biti proporcionalni prihodima, odnosno da svi trebaju plaćati istu stopu ili postotak svog dohotka kao porez.

Međutim, ekonomisti tumače jednakost ili sposobnost plaćanja drugačije od Adama Smitha. Na temelju pretpostavke smanjenja marginalne korisnosti novčanog dohotka, oni tvrde da mogućnost plaćanja zahtijeva progresivni porez na dohodak, odnosno da se stopa poreza povećava kako prihod raste (Guru, 2020). Sada je u većini zemalja usvojen progresivni sustav dohotka i drugi izravni porezi koji osiguravaju jednakost u poreznom sustavu.

Međutim, mora se napomenuti da postoje dva koncepta kanona sposobnosti plaćanja. Prvo je koncept horizontalne jednakosti. Prema konceptu horizontalne jednakosti, prema onima koji su jednaki, to jest osoba s sličnim položajem treba tretirati jednako.

To podrazumijeva da oni koji imaju jednak dohodak trebaju platiti jednak iznos poreza i ne bi trebalo biti diskriminacije među njima. Drugo je koncept vertikalne jednakosti. Koncept vertikalne jednakosti bavi se načinom na koji se prema postupcima podjele poreznog opterećenja treba postupati s ljudima s različitim sposobnostima plaćanja (Guru, 2020). Drugim riječima, kakve se različite porezne stope trebaju nametnuti ljudima s različitim nivoima dohotka. Dobar porezni sustav mora biti takav da će osigurati kako horizontalnu tako i vertikalnu jednakost.

Drugi važan princip dobrog poreznog sustava na koji je Adam Smith uložio dobar trud je kanon sigurnosti.: „Porezna obveza mora biti točno utvrđena kako ne bi došlo do samovolje financijskih tijela. Da bi se to postiglo, potrebno je jasno i nedvosmisleno propisima utvrditi: vrijeme plaćanja poreza, porezne oblike i modalitete ubiranja poreza te visinu porezne obveze.“(Jelčić, 1998:156).

Porezni sustav trebao bi biti takav da porezne vlasti ne bi trebale proizvoljno utvrđivati iznos poreza. Prilikom donošenja odluke o količini radnog napora koju osoba treba uložiti ili koliko ulaganja treba poduzimati pod rizičnim okolnostima, on mora sa sigurnošću znati koliki je iznos poreza koji on na svoj dohodak mora platiti. Ako je iznos poreza koji plaća podložen velikoj proizvoljnosti poreznih vlasti, to će oslabiti njegov poticaj za rad i više ulaganja.

Štoviše, nedostatak sigurnosti u poreznom sustavu, kako ističe Smith potiče korupciju u poreznim tijelima. Stoga u dobrom poreznom sustavu pojedinci trebaju biti sigurni od nepredvidivih poreza koji se obračunavaju na njihove plaće ili druge dohotke. Zakon bi trebao biti jasan i specifičan; kako poreznici ne bi proizvoljno procjenjivali porezne obveznike, jer takva moć podliježe zlouporabi položaja.

Prema mišljenju Guru (2020) indijski porezni sustav krši ovaj kanon sigurnosti jer je prema indijskom zakonu o porezu na dohodak dato puno proizvoljnih ovlasti službenicima za porez

na dohodak, te je rezultat toga, dosta uznemiravanja poreznih obveznika, a korupcija je rasprostranjena u području poreza na dohodak.

Prema trećem kanonu Adama Smitha, zbroj, vrijeme i način plaćanja poreza ne trebaju biti samo sigurni, već bi vrijeme i način njegove isplate trebali biti prikladni za porezne obveznike. Ako se prihod od zemljišta prikuplja u vrijeme berbe, to će biti prikladno jer u to vrijeme poljoprivrednici žanju svoj usjev i ostvaruju prihod. (Jelčić, 1998)

Posljednjih godina diljem svijeta uloženi su naponi da se porez na dohodak učini prikladnim poreznim obveznicima pružajući njegova plaćanja u ratama kao avansno plaćanje u različito vrijeme tijekom godine. Nadalje, porez na dohodak primjerice u Indiji ubire se na temelju primljenog dohotka, a ne od prihoda ostvarenog tijekom godine. To također olakšava sustav poreza na dohodak (Guru, 2020). Međutim, postoji puno uznemiravanja poreznih obveznika, jer se od njih traži da nekoliko puta tijekom godine dođu u nadležni porezni ured kako bi pojasnili prijavu poreza na dohodak.

Budući da se troškovi naplate poreza ne dodaju BDP-u, trebalo bi ih svesti na najmanju moguću mjeru. Ako su troškovi prikupljanja poreza veći od ukupnog prihoda koji je ostvaren, ne vrijedi ga naplaćivati.

Što je složeniji porezni sustav, upotrijebit će se složeniji administrativni sustavi koji će ga prikupljati i posljedično će troškovi naplate biti relativno veći. Stoga, čak i za postizanje ekonomičnosti u naplati poreza, porezi bi trebali biti što jednostavniji i porezni zakoni ne bi trebali biti podložni različitim tumačenjima (Guru, 2020).

Od tog vremena, oporezivanje i znanstvena misao napravili su ogroman korak naprijed. Međutim, znanstvenici nisu uspjeli doći do jedinstvenog razumijevanja poreznog sustava.

Ekonomska definicija poreznog sustava je prema Cherniku (1997) da je porezni sustav složen sustav od poreznog i administrativnog podsustava. Porezni podsustav sastoji se od skupa zakonski utvrđenih poreza i pristojbi koje uplaćuju pravne i fizičke osobe u državni proračun dok se administrativni podsustav odnosi na državna tijela koja vrše kontrolu pravnih i fizičkih osoba nad plaćanjima zakonski utvrđenih poreza i pristojbi. Smatra da je porezni sustav države nastao pod utjecajem međunarodnih i nacionalnih povijesnih, političkih, ekonomskih i socijalnih čimbenika.

Kako tvrdi Jelčić (2011) sve suvremene zemlje koriste više oblika oporezivanja, tzv. porezni pluralizam, za razliku od tzv. poreznog monizma kad se primjenjuje samo jedan oblik oporezivanja koja ideja nije ocjenjena pozitivno jer bi se oporezivanje samo jednim poreznim oblikom ne bi mogla prikupiti dovoljna sredstva koja bi mogla podmiriti državnu potrošnju. Primjenom poreznog pluralizma tj. primjenom više vrsta odnosno oblika oporezivanja postižu se optimalni rezultati fiskalnih ciljeva, primjena više oblika oporezivanja podnošljivija je za porezne obveznike odnosno lakše podnose porezno opterećenje.

2.2. Pojam poreza

Jelčić (1998) tvrdi da se pojam poreza zbog različitih uloga u prijašnjim razdobljima u financijskim sustavima pojedinih država ne mogu se jednostavno definirati, stoga navodi nekoliko definicija poreza:

„Porez je dio koji svaki građanin daje državi od svog imanja da bi mu ona sačuvala ostatak imovine.“ (Montesquieu)

„Porez je cijena koju građanin plaća državi da bi nadoknadio svoj udio u izdacima za javne usluge koje će trošiti.“ (De Viti de Marco)

„Porezi su se od sredstava za eksploataciju u buržoasko-kapitalističkoj državi preobrazili u metodu za mobiliziranje sredstava u centraliziranim fondovima državnih financija koja se upotrebljavaju za održavanje socijalističkih državnih aparata i za financiranje ustanova, poduzeća i službi, kao i ostvarivanje i drugih zadataka države u različitim područjima života.“ (Angel Angelov)

„Porez je ustavnim putem unaprijed točno određen prinos što ga državljani moraju plaćati razmjerno prema svojoj imovini ili prema svojoj privrednoj sposobnosti.“ (Stjepan Radić)

Stoga zbog različitih poimanja poreza, bilo je potrebno utvrditi određena obilježja odnosno karakteristike poreza kao financijskog instrumenta za prikupljanje državnih prihoda kako slijedi (Jelčić, 1998:75):

1. „Porezi su derivativni prihod države
2. Porezi su prisilan prihod države
3. Porezi služe za podmirivanje javnih (državnih) rashoda – ubiru se u javnom interesu

4. Nema neposredne protunaknade za plaćeni porez
5. Obveza plaćanja poreza izvršava se (po pravilu) u novcu
6. Porezi su, uglavnom nedestinirani prihodi država (neafektacija poreza).“

Porezi imaju važnu i ključnu ulogu za razvoj države jer državna potrošnja odnosi rashodi u svim zemljama ovise o ubiranju poreza od poreznih obveznika. Cilj ekonomske politike je postići gospodarski rast nacije, pravednu raspodjelu bogatstva i smanjenje siromaštva. Uzimajući taj aspekt, javne financije uglavnom su povezane s načinima i modalitetima prikupljanja sredstava za podmirivanje javnih rashoda. Unatoč više vrsta državnih prihoda, oporezivanje ima središnju ulogu u razvoju ekonomskog, poslovnog, investicijskog i društvenog života u bilo kojoj zemlji. Također utječe na životni standard. Porezna politika je važan instrument za povećanje državnih prihoda, jer je glavni izvor vladinog prihoda. To je i važan instrument za postizanje pravilne raspodjele resursa, raspodjele dohotka i bogatstva, smanjenja siromaštva i ekonomske stabilnosti, kako bi se prednosti gospodarskog razvoja ravnomjerno raspodijelile. Povećani prihodi poželjni su za mnoge druge svrhe, uključujući trošenje, društveno priželjkivanje, trenutne izdatke vlade ili čak na pragmatičnim osnovama, kako bi impresionirali strane donatori pomoći dokazajući napore državnog razvoja temeljenog na domaćim resursima (Bhatia, 2002).

2.3. Podjela poreza

Sukladno Jelčić et. al (2008) tvrdi se da je najpoznatija podjela poreza na: 1) direktne i indirektne; 2) osobne i realne; 3) sintetičke i analitičke; 4) generalne ili opće i namjenske; 5) katastarske i tarifne, 6) pretpostavljene i činjenične; 7) prema vrijednosti i specifične; 8) fundirane i nefundirane; 9) redovne i neredovne; 10) reparticijske i kvotne; 11) primarne i dodatne; 12) poreze centralnih i lokalnih vlasti.

Indirektni porezi predstavljaju one poreze koji se plaćaju prilikom potrošnje osobnog raspoloživog dohotka na primjer, plaćanje poreza na dodanu vrijednost, za razliku od direktnih poreza koji se plaćaju prije potrošnje istog. Osnova podjele poreza na direktne i indirektne, a koji se javlja na temelju prevaljivosti poreza treba shvatiti krajnje ozbiljno i uz punu pozornost s obzirom da prevaljivost poreza predstavlja ključni problem financijske struke općenito, a posebice znanosti o oporezivanju.

Kada je riječ o podjeli na osobne i realne poreze, ova podjela se temelji na razlici između čimbenika koji se smatraju relevantnim za svrhu oporezivanja (npr. bračni status i životna dob poreznog obveznika), te u tom slučaju, ako se prilikom oporezivanja vodi briga o osobnim karakteristikama poreznog obveznika, radi se o subjektivnom ili pak osobnom porezu, dok su realni odnosno objektni porezi oni kod kojih pri oporezivanju nije bitna osoba poreznog obveznika nego je oporezivanje fokusirano na neki porezni objekt, ne uzimajući kao bitne bilo kakve čimbenike koji su u vezi s osobom poreznog obveznika. Subjektivni se porezi svrstavaju u subjektivne poreze u užem kontekstu i subjektivne poreze u širem kontekstu, s tim da je kod onih poreza koji se odnose na užu kontekst, porezno davanje u vezi s individualnim karakteristikama poreznog obveznika, za razliku od subjektivnih poreza u širem smislu kod kojih se kod utvrđivanja visine poreznog opterećenja za primarno tretiraju osobne karakteristike poreznog dužnika i njegova financijska sposobnost (Jelčić et. al, 2008).

Korisno je navesti da podjela na sintetičke i analitičke poreze ima dosta bliskosti s podjelom poreza na subjektivne poreze i to one u širem smislu), ali i objektno poreze, te su na taj način, sintetički porezi oni kojima se vrši oporezivanje ukupne ekonomske snage, a visina poreznog opterećenja određuje se uz poštovanje nekih utvrđenih činjenica (Jelčić et. al, 2008).

Podjela poreza na namjenske i opće odnosno generalne poreze bitna je obzirom na to da su namjenski porezi oni porezi kod kojih je čitav iznos prikupljenog poreza u vezi s točno utvrđenim/određenim rashodom, naprimjer izgradnja i održavanje cesta, dok se općim porezima omogućuje ravnomjernije zadovoljavanje potreba one vrste koje je vlada obvezna realizirati na temelju ustava, zakona i ostalih povezanih propisa. Katastarski porezi predstavljaju one poreze kod kojih se obveza za plaćanjem poreza određuje na osnovu podataka koji su smješteni u katastarskim knjigama koje su javne isprave, dok se tarifnim porezima vrši oporezivanje na temelju određenih čimbenika koji se nalaze u tarifi.

Kod pretpostavljenih poreza, porezna obveza se određuje na temelju neke pretpostavke da je porezni obveznik ostvario prihod određenog iznosa, dok se u slučaju faktičnih poreza njihova obveza utvrđuje onda kada su poznati podaci za određenje porezne obveze. U slučaju poreza po vrijednosti, proces oporezivanja se vrši na temelju realne vrijednosti porezne forme, dok u slučaju specifičnih poreza visina poreza provodi na temelju određenih mjernih jedinica. Kada je riječ o fundiranim porezima, oni su najprije bili u skupini poreznih oblika kojima su se oporezivale one vrste prihoda koje su se pribavljale na osnovu imovinskog posjeda, dok su među nefundirane poreze prije bili obuhvaćeni svi oni porezni oblici kojima se oporezivao prihod koji je ostvaren osobnim radom, bez obzira jesu li takvi prihodi zarađeni posredstvom nesamostalnog rada ili obavljanjem određene samostalne djelatnosti (Jelčić et. al, 2008).

Kada se govori o vremenu u kojemu je porezna obveza na snazi, porezi se mogu podijeliti na redovne i izvanredne odnosno neredovne, pa se na taj način kao redovni porezi smatraju oni koji se prikupljaju trajno, tj. svake godine, a njihova sredstva služe za podmirivanje redovnih javnih rashoda države, dok su izvanredni porezi oni koji se koriste za financiranje zadataka i mjera iz segmenta državnih tijela koji nemaju dugoročno odnosno trajno obilježje.

U slučaju reparticijskih poreza, propisima je precizno određen iznos koji se treba prikupljati posredstvom oporezivanja, pa tako država unaprijed zna kolikim će sredstvima raspolagati, dok za razliku od kvotnih poreza, porezni obveznici prethodno znaju njegovu visinu odnosno iznos koji moraju platiti, ali se ne zna ukupni prihod koji će se ostvariti ovakvim oporezivanjem.

Isto tako, porezi se mogu razvrstati i na one poreze centralnih i lokalnih razina vlasti, sukladno tome tko implementira odnosno provodi poreznu obvezu, te kojem teritorijalnom području idu financijska sredstva prikupljena oporezivanjem (Jelčić, et. al, 2008).

2.4. Načela poreznog sustava

Kako navodi Jelčić (1998), da bi se ostvarili raznovrsni ciljevi i učinci ostvareni oporezivanjem odnosno nametnutim plaćanjem poreza poreznim obveznicima, zadaća financijske znanosti bila je utvrđivanje određenim načela oporezivanja.

U literaturama su navedena različita načela na kojima je utemeljen porezni sustav.

Najpotpuniju klasifikaciju načela oporezivanja, a koja su temelj suvremenih poreznih sustava, dao je Adolph Wagner formuliranjem devet načela (pravila) kojih se treba držati pri oporezivanju, a svrstanih u četiri grupe (Jelčić, 2011):

1. Financijsko-politička načela oporezivanja
 - a) Načelo izdašnosti
 - b) Načelo elastičnosti
2. Ekonomsko-politička načela oporezivanja
 - a) Načelo izbora poreznog izvora
 - b) Načelo izbora vrste poreza
3. Socijalno-politička načela oporezivanja
 - a) Načelo općenitosti (univerzalnosti) oporezivanja

- b) Načelo ravnomjernoosti poreznog opterećenja
4. Porezno-tehnička načela oporezivanja
- a) Načelo određenosti poreza
 - b) Načelo ugodnosti plaćanja poreza
 - c) Načelo jeftinoće ubiranja poreza

1. Financijsko - politička načela oporezivanja

Primjenjuju se kada se vrši reforma poreza ili uvodi novi porez. Da bi se postigao fiskalni efekt primjenjuju se načelo izdašnosti čijom primjenom će se prikupiti dovoljno financijskih sredstava radi podmirenja javnih potreba, te načelo elastičnosti koje omogućuje relativno lako, bez dugotrajnih procedura mjenjati elemente koji će omogućiti pribavljanje dovoljnih financijskih sredstava, prihoda od oporezivanja bez nekih većih promjena.

2. Ekonomsko - politička načela oporezivanja

Primjenjuju se kad oporezivanje ima i svojih ekonomskih ne samo fiskalnih učinaka. Primjenom načela izbora poreznog izvora nastoji se oporezivati samo dohodak, a ne imovina jer oporezivanjem imovine se smanjuje ekonomska snaga odnosno dohodak koji iz njega proizlazi. Naime treba oporezivati obnovljive izvore prihoda odnosno dohodak. Primjenom načela izbora vrste poreza potrebno je dobro istražiti posljedice uvođenja vrste oporezivanja kako ne bi se došlo do poremećaja u svim područjima društveno-političkog i ekonomskog života.

3. Socijalno-politička načela oporezivanja

Primjenjuju se kako bi se postigla pravednost pri oporezivanju, odnosno pravedni raspored poreznih opterećenja koje u suvremenim uvjetima podrazumijeva ispunjenje dva zahtjeva i to načela opće ili univezalne porezne obveze koji uključuje oporezivanje svih bez izuzeća privilegiranih slojeva stanovništva. Sadržaj načela mjenjao se s promjenama pojma pravednosti koja se mogu prikazati u tri osnovna pristupa tumačenju pravednosti oporezivanja:

- Povijesni pristup iz kojeg se prepoznaje nametnut pojam pravednosti gdje se povlaštenost plemstva i svećenstva proširila i na oporezivanje, odnosno njihovu povlaštenost

- Kao revolt na gore navedeno povlašteno poimanje pravednosti oporezivanja razvio se novi pristup koji zahtjeva jednakost bez iznimke na sve
- Moderni pristup, temelji se na povijesnim shvaćanjima, tako da se moderno načelo opće ili univezalne porezne obveze primjenjuje tako da se izuzimaju porezni obveznici kojima bi opće oporezivanje umanjilo ekonomsku snagu do razine egzistencijskog minimuma.

Primjenom načela ravnornosti u oporezivanju oporezivanje je ravnornjeno raspoređeno na sve porezne obveznike. Oporezivanje se provodi tako da se oporezuju porezni obveznici u skladu s njihovom ekonomskom snagom. Zagovornici proporcionalog povećanja oporezivanja tražili su da se oporezivanje provede u skladu s ekonomskom snagom, odnosno tko ima više da plati veći porez te je na taj način načelo ravnornosti ostvareno. Stajalište modernih teoretičara smatra da načelo ravnornosti na gore navedeni način nije zadovoljeno kad se radi o apsolutno višim iznosima poreza plaćenih iz većih ekonomski snaga, već samo ako se iz viših ekonomskih snaga plaćaju relativno viši iznosi poreza.

Tabela 1. Primjer apsolutnog povećanja poreznog opterećenja:

	Ekonomska snaga	Porezna stopa	Iznos poreza	Ekonomska snaga nakon oporezivanja
A	1.000	10%	100	900
B	5.000	10%	500	4.500

Izvor: Jelčić, Porezi, 2011

Iz primjera proizlazi iako su izdvojili jednake dijelove omjer ekonomske snage nakon oporezivanja je 1:5.

Tabela 2. Primjer relativnog povećanja poreznog optećenja:

	Ekonomska snaga	Porezna stopa	Iznos poreza	Ekonomska snaga nakon oporezivanja
A	1.000	10%	100	900
B	5.000	20%	1.000	4.000

Izvor: Jelčić, Porezi, 2011

Iz primjera proizlazi da je obveznik s većom ekonomskom snagom platio više nego ovaj s nižom, ali kad se usporede omjeri ekonomska snaga nakon oporezivanja se smanji na omjer 1:44.

Moderno shvaćanje načela ravnopravnosti u oporezivanju primjenjuje progresivno oporezivanje koje omogućuje da se iz veće ekonomske snage izdvoji više poreza.

4. Porezno – tehnička načela oporezivanja

Odnose se na obveze, načine reguliranja, utvrđivanja i naplate poreza da se naplata poreza izvrši na vrijeme, u cijelosti i to primjenom načela određenosti poreza kojima su svi načini oporezivanja, obveze, rokovi i sankcije propisane pravnim propisima kako se određeni propisi ne bi različito tumačili. Obveza plaćanja poreza mora biti jasno, precizno formulirano u poreznim propisima. Primjenom načela ugodnosti plaćanja poreza nastoji da plaćanja poreza bude što ugodnije i bez puno otpora, npr. da se plaćanje poreza omogući u ratama tijekom duljeg perioda. Na uspješnost primjene načela ugodnosti plaćanja poreza u velikom opsegu utječe profesionalnost, stručnost i pristupačnog poreznih službenika. Posljednje načelo koje se primjenjuje je načelo jeftinoće ubiranja poreza, odnosno da ubiranje bude što jeftinije, odnosno troškovi. Najjeftiniji porez je porez na dodanu vrijednost a najskuplji carine.

3. POREZNI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Značajke poreznog sustava Republike Hrvatske prije i nakon ulaska u Europsku uniju

U 2014. godini Hrvatska je obilježila 20 godina od prve velike porezne reforme koja je u velikoj mjeri postavila temelje sadašnjeg poreznog sustava. Porezni sustav iz 1994. bio je u središtu pozornosti brojnih rasprava u hrvatskoj i međunarodnoj poreznoj literaturi. U to je vrijeme Hrvatska bila jedina država koja je dosljedno provodila oporezivanje na temelju potrošnje - kamata prilagođena porezu na dohodak i dobit poreza. U skladu s tim, poseban doprinos raspravi utjecao je porez na korporativni kapital (ACE) (koji se u Hrvatskoj naziva "zaštitnim interesom"). Pored oporezivanja dobiti, Republika Hrvatska je uvela „sintetičko“ oporezivanje dohotka koji se u nekim elementima još uvijek razlikuje od kamata prilagođenog poreza na dohodak, ali uključuje „zaštitni interes“ za poslovni prihod (samozaposleni) također. Godine 1994. uvedene su i nove trošarine, a broj stopa poreza na promet u maloprodaji postupno je smanjen kako bi se pripremio za uvođenje poreza na dodanu vrijednost (PDV). Iako je prvi zakon o PDV-u donijet 1995. godine, počeo se primjenjivati tek 1998. godine (Blažić i Grdinić, 2018).

Međutim, Hrvatska je relativno brzo odustala od prilagođenog oporezivanja dohotka i oporezivanja dobiti u svojoj drugoj velikoj poreznoj reformi iz 2001., koja je uslijedila nakon parlamentarnih izbora i promjene stranačke vlasti. Najveće promjene dogodile su se na području poreza na dobit, gdje je ACE napušten i uvedeni brojni poticaji. Porez na dohodak počeo je obuhvaćati neke dohotke od kapitala, ali je glavni dio njih i dalje oslobođen. Osim uvođenja Općeg poreznog zakona, nije bilo bitnih promjena u ostalim poreznim oblicima. Moglo bi se reći da ova porezna reforma u znatnoj mjeri oblikuje sadašnje karakteristike hrvatskog poreznog sustava kao modusa rada poreznog sustava i politike, koje se mijenjaju sa svakom promjenom vladajućih stranaka. Dakle, „mini“ porezna reforma početkom 2005. godine ponovno je ukinula oporezivanje dividendi (koja je ponovno uvedena 2012.), ali nije vratila ACE kao osnovni element oporezivanja temeljenog na potrošnji u cjelokupnom poslovanju (korporativnom i osobnom). Postojeći hrvatski porezni sustav hibridni je sustav u kojem su prisutni i elementi koncepta oporezivanja koji se temelji na dohotku i na potrošnji i gdje dominacija određenog koncepta najviše ovisi o trenutnoj vladajućoj stranci (Blažić i Grdinić, 2018).

Organiziranje poreznih stopa tako da učinci njihove primjene idu u prilog pozitivnoj raspodjeli poreznog opterećenja podrazumijeva činjenicu da bi tvorci poreznog sustava trebali donositi odluke koristeći se principima jednakosti i pravičnosti, kao i načelom sposobnosti plaćanja (primijenjeno, relativno i apsolutno). Kako bi se pokazalo da hrvatski porezni sustav, formalno i praktično, ne slijedi gore navedena načela, u nastavku će se prikazati usporedba s drugim zemljama EU i donijeti zaključci sukladno navodima Skalamera-Alilović i Rubinić (2016).

Ako se uspoređi prosječna stopa PDV-a EU-a s Hrvatskom, hrvatska stopa je za 16% viša. Izravna veza između prosječne stope PDV-a i nejednakosti potvrđuje se činjenicom da je PDV u praksi regresivan porez (Blažiš, 1999; Urban, 2011 u Skalamera-Alilović i Rubinić, 2016).

Porez na dohodak analizira se prema poreznim stopama koje vrijede kad porezni obveznik spada u najviši porezni razred. Prema ovom kriteriju čini se da Hrvatska ima pozitivne rezultate (stopa je 7% niža), no ako se napravi mala korekcija i napravi analiza samo za zemlje članice s progresivnim poreznim stopama, stvarnost će biti znatno drugačija. Progresivne porezne stope prisutne su u 21 zemlji EU i njihova prosječna stopa poreza iznosi 44,2%. Ovo potvrđuje da su najbogatiji građani onih zemalja EU koji u prosjeku koriste progresivno oporezivanje. Stopa porez na dobit je treći u nizu negativnih pokazatelja ekonomske nejednakosti, kada se uspoređuju porezni sustavi. Uzročnost između nejednakosti i nižih stopa poreza na dobit prilično je očita ako prepoznamo da profit ne prisvaja najugroženiji (ekonomski) dio društva. Posljednja kategorija, porezna stopa na nasljedstvo i darove, čije su najviše stope analizirane, može završiti kao odgovornost primatelja (u većini slučajeva, najveće stope se javljaju u slučajevima kada primatelj nije krvni srodnik nasljednika). Takav pokazatelj je koristan pri preispitivanju radnji koje su motivirale zakonodavce u dizajniranju sustava, kada su stvorile propise i služile interesima onih koje žele zaštititi. Udio najosjetljivijih pojedinaca u ukupnom iznosu naslijeđene imovine je zanemariv, pa je zabrinjavajuće zaključiti da je prosječna stopa EU viša 3,6 puta od hrvatske stope. Ovaj sugerira nužnost reforme poreznog sustava i podupire inicijativu da se umjesto plaćanja poreza na nasljedstvo i poklona proporcionalnom stopom od 3% uvede dvostruko viši porez. Isti, kada se formiraju porezne stope, treba kumulativno odrediti i naslijeđenom imovinom i odnosom oporuke i primatelja (praksa koja se koristi u nekoliko zemalja EU). Treba napomenuti da postojanje visokih poreznih stopa ne znači nužno i da hrvatski porezni

sustav stvara neravnopravno društvo. Pojedinac s takvom tvrdnjom zaključio bi da je u usporedbi s državama članicama u kojima se koristi kao referentna vrijednost (s nižim poreznim stopama) nejednakost manja, što nije nužno točno. Stoga usporedba služi samo kao pokazatelj svjetonazora stvaralaca hrvatskog poreznog sustava, kao i pokazatelj da postoji prilika za stvaranje sustava koji bi stvorio pad nejednakosti. Rezultat ove usporedbe je da su porezne stope u Hrvatskoj organizirane na način koji ne slijedi princip mogućnosti plaćanja. Hrvatska ima visoku regresivnu stopu PDV-a (16% veća od prosjeka). Najviši dohotci oporezuju se stopom 10% nižom od ostalih zemalja EU s progresivnim oporezivanjem i porezom na dobit i porezima na nasljedstvo i darove, kategorijama koje ciljaju bogate društvene strukture, oporezuju se primjenom stope ispod prosjeka EU (Skalamera-Alilović i Rubinić, 2016).

Provođenjem poreznih reformi Republika Hrvatska, konkretno dosadašnjom 4. Poreznom reformom u razdoblju od 2017. do 2021. godine postigla je fiskalne učinke poreznog rasterećenja u ukupnom iznosu od 10 milijardi 75 milijuna kuna (MF, 2020).

Hrvatski porezni sustav uvelike je kompatibilan s onim u državama članicama EU-a i temelji se na nizu izravnih i neizravnih poreza, o čemu će se više govoriti u nastavku rada.

3.2. Porezni oblici u poreznom sustavu Republike Hrvatske

Porezi se u Republici Hrvatskoj mogu razvrstati u sljedeće kategorije (Ministarstvo financija, 2016) :

- 1) državni porezi (predstavljaju prihode državnoga proračuna)**
 - a) porez na dobit;
 - b) PDV;
 - c) trošarine i posebne vrste poreza.
- 2) županijski porezi (mogu ih uvesti županije – čine prihode županijskih proračuna)**
 - a) porez na nasljedstva i darove
 - b) porez na cestovna motorna vozila
 - c) porez na plovila;
 - d) porez na automate za zabavne igre

3) lokalni porezi (uvode ih gradovi i/ili općine odnosno lokalna zajednica, a ostvareni prihodi su prihodi općinskih ili gradskih proračuna)

- a) prirez porezu na dohodak
- b) porez na potrošnju;
- c) porez na kuće za odmor
- d) porez na korištenje javnih površina
- e) porez na promet nekretnina

4) zajednički porezi

- a) porez na dohodak

3.3. Državni porezi

Među državne poreze spadaju porez koji se primjenjuje na ostvarenu dobit, PDV te akcize, trošarine i posebne vrste poreza. U daljnjem dijelu rada objasniti će se ukratko osnovne značajke i specifičnosti svakog od tih poreza posebno.

3.3.1. Porez na dobit

Sukladno Jelčić et. al (2008) postojanje poreza koji se primjenjuje na ostvarenu dobit izravna je posljedica pojave korporativnog organiziranja, odnosno organiziranja gospodarskih subjekata s ciljem tržišnog djelovanja u obliku trgovačkih društava. Način u vezi s izvršenjem obveza u pogledu poreza na ostvarenu dobit u RH regulirana je prvenstveno Zakonom o porezu na dobit (Narodne novine 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, čl. 2, 106/18, 121/19 i 32/20) te su sukladno navedenom, porezni obveznici poreza na dobit: 1) trgovačka društva i ostale kako pravne tako i fizičke osobe Republike Hrvatske koje gospodarsku djelatnost obavljaju samostalno, u kontinuitetu radi ostvarivanja zarade odnosno profita/dobiti ili ostalih ekonomskih koristi koje se mogu procijeniti; 2) poslovna jedinica stranog poduzetnika (nerezidenta); 3) osoba koja ostvaruje dohodak u skladu sa Zakonom o porezu na dohodak, ako navede da će plaćati porez na dobit umjesto dohodovnog poreza odnosno poreza na ostvareni dohodak; 4) osoba koja ostvaruje dohodak od samostalne djelatnosti ako je u prošlogodišnjem poreznom razdoblju imala cjelokupni promet koji je veći od 7,5 milijuna kuna;

5) Tijela državne, regionalne ili lokalne samouprave, HNB, državna poduzeća, zavodi, političke stranke, turističke zajednice, razne udruge, zajednice, društva koje obavljaju

gospodarsku djelatnost kod kojih bi neoporezivanje dovelo do neopravnih pogodnosti na tržištu; 6) Svi poduzetnici koji nisu nabrojani koji nisu obveznici poreza na dohodak a čija dobit nigdje drugdje nije oporezivana.

Osnova poreza na dobit čini dobit koja se prema propisima određuje razlikom prihodovne i rashodovne strane prije obračunavanja poreza na dobit, te koja se povećava i smanjuje sukladno propisima Zakona o porezu na dobit RH. Porez na dobit se plaća se sukladno utvrđenoj poreznoj osnovi u iznosu od 12% ukoliko je prihod do 7,5 milijuna kuna ili 18% ukoliko je prihod u razdoblju bio jednak ili iznosio više od 7,5 milijuna kuna. Porezni obveznik podnosi prijavu poreza na ostvarenu dobit u tijeku jedne godine i to Poreznoj upravi RH u najduljem roku od 4 mjeseca najkasnije četiri mjeseca poslije okončanja perioda za koje je porez na dohodak određen. Ovaj porez se utvrđuje u okviru kalendarske godine, a u izuzecima se porezni period može i razlikovati, što znači da to ne mora biti kalendarska godina, s tim da porezno razdoblje ne prekorači vremenski interval od 12 mjeseci, tj. da ne izlazi iz okvira kalendarske godine (Sukladno Zakonu o porezu na dobit, NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, Članak 29., 106/18, 121/19, 32/20).

3.3.2. Porez na dodanu vrijednost

Sukladno Jelčić et al. (2008), PDV je porez koji se prikuplja i plaća u svakoj etapi ciklusa poslovanja, ali stoga se isključivo vrijednost koja je dodana u toj etapi ciklusa prometa oporezuje u svakoj etapi. PDV se u RH određuje i plaća prema odredbama Zakona o PDV-u. Stopa poreza na dodanu vrijednost u RH iznosi 25%, osim određenih roba i usluga kada može iznositi 13% odnosno 5%. PDV je državni prihod, a u RH on je predmet PDV-a sukladno Zakonu o PDV-u (Narodne novine 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, članak 4, 106/18, 121/19) je: 1) isporuka dobara unutar zemlje koju obveznik obavlja; nije obveznik poreza ako je prodavač (dobavljač) obveznik u nekoj drugoj zemlji članici i nije oslobođen od poreza na dodanu vrijednost sukladno toj zemlji članici; i (b) kada se radi o novim prijevoznim sredstvima obveznik poreza ne potpada pod kategoriju obveznik poreza čija pravna stečevina nije predmet poreza na dodanu vrijednost sukladno čl. 5.st.1. c) kada se radi o radi o proizvodu koji je predmet primjene trošarine, ako se ista naplaćuje kod kuće sukladno zakonskim načelima koja reguliraju ovu vrstu davanja, tada se ne radi o poreznom obvezniku, kada druga stjecanja ne podliježu na porez na dodanu vrijednost sukladno čl. 5. stavkom 1. Zakona o PDV-u; 3) pružanje domaćih usluga uz plaćanje od obveznika, 4) uvoz

robe. Izuzetno, on nije predmet PDV-a: a) pribavljanje robe unutar Europske unije od strane obveznika poreza koja nije predmetom oporezivanja pod uvjetom da ta vrsta robe ne podliježe oporezivanju, sukladno člankom 48. stavkom 1. točkom (b), nabava robe u Europskoj uniji, s izuzetkom one robe koja je navedena u čl 5. točkama (a), (c) i (d), uz iznimku novih vozila prijevoza ili vrste robe koja podliježe trošarinama, a provodi je obveznik poreza koji isključivo vrši isporuku roba ili usluga za koje PDV nije dozvoljen ili osoba u svojstvu pravne osobe kada nije oporeziva; .st.1 Zakona o PDV-u ako je prodavač organizator prodaje javnim aukcijama koje djeluje kao takvo, a porez na dodanu vrijednost na tu robu naplaćuje se u zemlji koja je članica i u kojoj je otpremanje ili prevoženje započelo sukladno specijalnim radnjama za javne aukcije (Zakon o PDV-u (Službene novine 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, članak 5, 106/18, 121/19).

Dužnost na plaćanje PDV-a u RH 'pogađa' bilo koju osobu koja samostalno obavlja bilo koju gospodarsku djelatnost, bez uzimanja u obzir svrhe i rezultate obavljanja te djelatnosti. Poreznim obveznikom se tretira i svaka osoba koja na temelju povremenosti obavlja prometovanje novim prijevoznim sredstvima koja prodavatelj otpremi ili prevozi kupcu u ime svog računa na teritorij neke druge zemlje koja je članica EU. Porezno razdoblje predstavlja period koji se kreće od prvoga dana do posljednjega dana u jednom mjesecu unutar kalendarske godine, a iznimno za obveznika poreza kod koga je ukupna cijena prometovanih proizvoda i usluga, uz obuhvaćanje i PDV-a u prošloj godini, bila niža od 800 tisuća hrvatskih kuna, porezni periodi se kreću od prvoga do zadnjeg dana jednog tromjesečja. Obveznik poreza treba izvršiti utvrđivanje obveze poreza na dodanu vrijednost za obračunski period i predstaviti ga unutar prijave poreza na dodanu vrijednost, navodeći sve informacije koje su nužne za obavljanje obračunavanja poreza na dodanu vrijednost, tj. ukupna financijska vrijednost transakcija predstavljaju srž postupka oporezivanja i iznos poreza na dodanu vrijednost i poreza prije oporezivanja sukladno stopi poreza na dodanu vrijednost i ukupna vrijednost izuzetih transakcija i neoporezivih transakcija (Zakon o PDV-u, Narodne novine 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, čl. 84, 106/18, 121/19).

Jelčić (1998) tvrdi da je porez na dodanu vrijednost porez gdje je otežano izbjegavanja plaćanje odnosno porezna evazija. Ističe da je porezom na dodatnu vrijednost opterećena svaka faza prometovanja, te ako bi se porez na dodanu vrijednost plaćen u prethodnoj fazi mogao odbiti mora biti iskazan na računu, te se na taj način svaki daljnji obveznik vrši kontrolu da li je prethodnik stvarno platio zaduženi porez na dodanu vrijednost. I kupcu i

prodavatelju od velikog je interesa da PDV bude točno obračunavan, tre na taj način se i kontrolira izbjegavanje plaćanja poreza odnosno porezna evazija.

3.3.3. Trošarine i posebni porezi

Trošarine su primjer onoga što se tradicionalno naziva neizravnim porezima: porez koji se nameće transakciji, a ne izravno osobi ili poduzeću. Trošarine su posebna vrsta poreza koje se primjenjuju na prometovanje tj. pri potrošnji u odnosu na generalne poreze poput poreza na promet ili poreza na dodanu vrijednost. Trošarine se mogu prikupljati u različitim fazama, uključujući mjesto proizvodnje, veleprodaju ili maloprodaju (Frey, 2005).

Korištenje trošarina objašnjava se ili opravdava različitim obrazloženjima. Ponekad se koriste zbog lakoće upravljanja. U prošlosti (a nastavlja se i danas u nekim manje razvijenim zemljama) trošarine su se primjenjivale samo na proizvode proizvedene u sektorima gospodarstva s dobro razvijenim tržištima. Porezima koji se temelje na široj osnovi, poput poreza na dohodak, teško je upravljati kada se većina gospodarskih aktivnosti odvija izvan strukturiranog tržišnog stanja.

Trošarine predstavljaju specifičnu vrstu poreza na potrošnju te spadaju ujedno među najstarije porezne oblike. Njihovi učinci su regresivni, budući da se trošarinama nastoji smanjiti ekonomska snaga potrošača, a samim time i potrošnja dobara s trošarinom, te ekonomski, budući da se nastoji smanjenjem potrošnje dobara koje sadrže trošarinu otvoriti prostor za izvoz tih proizvoda (Frey, 2005).

U RH trošarine su regulirane kao poseban oblik poreza sukladno Zakonu o trošarinama, koji zapravo regulira sustav ove vrste davanja i to na alkoholne i duhanske proizvode, energetske proizvode i struju. Podložni su oporezivanju trošarinski proizvodi, a koji su porijeklom iz RH, uvezeni iz drugih zemalja članica Europske unije u RH ili uveženi u EU. Trošarinama se prosječno prikupi 15% ukupnih poreznih prihoda Republike Hrvatske. (Kesner-Škreb, 1999)

Sukladno Zakonu o trošarinama (NN 22/13, 32/13, 81/13, 100/15, 120/15, 115/16, članak 4, 106/18, 121/19), trošarine predstavljaju javne namete i sredstva su namijenjena državnom proračunu RH. Obveznikom ove vrste državnog nameta tretira se trošarinskim obveznikom:

1) ovlaštenu skladištar, registrirani primatelj, bilo koja osoba koja ispušta trošarinsku robu ili osoba u čije se ime trošarinski proizvodi oslobađaju iz sustava suspenzije trošarina, 2) uvoznik proizvoda koji podliježu trošarinama, 3) proizvođač proizvoda koji podliježu trošarinama a koji je van sistema odgađanja, 4) onaj koji je primio trošarinske proizvode koji su već pušteni za potrošnju u neku od zemalja članica a koje čuva u svrhu ekonomskih koristi na teritoriji RH s ciljem prometovanja, 5) prodavač iz neke druge zemlje koja je članica EU ili prodavateljev zastupnik glede poreza za prometovanje na daljinu ili onaj koji je primio trošarinsku robu u RH, ako prodavač prije otpremanja dobara nije obavijestio i nadležnom tijelu dostavio dokument o jamstvu plaćanja trošarine (Zakon o trošarinama, NN 22/13, 32/13, 81/13, 100/15, 120/15, 115/16, članak 21., 106/18, 121/19).

Kako bi se ustanovilo jesu li proizvodi koji podliježu trošarinama usmjereni za osobne ili poslovne namjene, zasebno se promatra poslovni sadržaj one osobe koja posjeduje odnosno upravlja proizvodima koji podliježu trošarinama i razlogom njihovog posjedovanja, lokaciji na kojoj se nalaze trošarinski proizvodi, dokumenti koji se odnose na proizvod koji spada pod trošarinske, karakteristike trošarinskih proizvoda, obujam proizvoda koji se svrstavaju pod trošarinske i ostale stvari koje se smatraju relevantnim. Stoga se smatra kako uvezeni proizvodi nad kojim se primjenjuje trošarina nisu planirani za poslovne namjene ukoliko njihova sveukupna veličina ne prelazi 800 cigareta, 400 cigarilosa, 200 cigara, kilogram čistoga duhana za konzumaciju, 10 l alkoholnih pića, 20 l međuprodukta, 90 l vina, podrazumijevajući u najvećoj mjeri 60 l pjenušca i 110 l piva (sukladno Zakonu o trošarinama, NN 22/13, 32/13, 81/13, 100/15, 120/15, 115/16, Članak 22.c.6.106/18, 121/19). Obveznik trošarina bi trebao obračunati i uplatiti trošarine skladno propisima i postotku trošarine, tj. u omjerima koji vrijede kada trošarina postane naplativa.

Od posebnih poreza u RH posebno su zanimljivi specifični odnosno posebni porez koji se nameće na motorna vozila, posebni odnosno specifični porez na kavu i bezalkoholna pića, te porez na osiguranje vozila i premije osiguranja automobila. Posebni odnosno namjenski porez na motorna vozila definiran je sukladno Zakonu o posebnom porezu na motorna vozila (Narodne novine 15/13, 108/13-ispravak, 115/16, 127/17,121/19). To odgovara prihodima proračuna RH koji regulira davanje posebnog odnosno specifičnog poreznog oblika za motorna vozila koja su u svrhu uporabe na teritoriji RH. Motorna prijevozna sredstva koja se ne obračunavaju u RH i plaćaju poseban porez koji je reguliran sukladno specifičnim propisima, takva se vozila oporezuju. Obveznik poreza predstavlja fizičku osobu i pravnu

osobu koja kupuje motorno vozilo za cestovni prijevoz u RH ili uvozi prijevozno sredstvo ili ga uvozi u RH za koju nije izvršeno obračunavanje i uplata posebnog poreza, a zatim osoba koja vrši konverziju drugog prijevoznog sredstva, te osoba koja je ilegalno upotrebljavala prijevozno sredstvo na teritoriju RH. Posebni odnosno specifični porez na kavu i bezalkoholna pića uređen je zakonom o posebnom porezu na kavu i bezalkoholna pića (NN, broj 72/13, 121/19, 22/20). Posebni porez na kavu i bezalkoholna pića prihod su državnog proračuna Republike Hrvatske.

Porez na osiguranje od odgovornosti automobilske i premije osiguranja motornih vozila uređen je Zakonom o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i kasko osiguranju motornih vozila. Zakon predviđa izvršenje uplate poreznih sredstava sukladno premijama osiguranja automobila i premija osiguranja motornih vozila. Porez na premije osiguranja od odgovornosti u prometu plaća se na premije utvrđene u ugovoru s osiguravajućim društvom, odnosno na premije utvrđene ugovorom s osiguravajućim društvom za osiguranje automobila, a obveznici temeljem poreza su pravna društva za osiguranje, fizičke osobe sastavljaju ugovore i naplate direktno ili indirektno koristeći posrednike ili zastupnike premije osiguranja od automobilskih vozila i premije trećih osoba (Zakon o porezu na osiguranje automobila i premija provođenja osiguranja od kasko osiguranja, NN 150/02, čl. 3. i 4.).

3.4. Županijski, gradski i lokalni porezi

Županijski porezi, baš kao i gradski ili općinski porezi uređeni su Zakonom o lokalnim porezima (NN 115/16, čl.1, 101/17), kojim se vrši uređivanje sustava dokazivanja i vršenja naplaćivanja poreza na lokalnoj razini kao osnovnih izvora financiranja uprave na regionalnoj lokalnoj razini.

3.4.1. Županijski porezi

Porezi županijskih uprava su porez na nasljedstva i darove, porez na cestovna motorna vozila, porez na plovila te porez na automate za zabavne igre. Porez na nasljedstva i darove uređen je Zakonom o lokalnom porezu (Narodne novine, br. 115/16, 101/17). Ova vrsta poreza obračunava se na gotovinu, novčana potraživanja i posjedovanje vrijednosnih papira, te na nekretnine, ukoliko zasebna vrijednost na tržištu pokretne imovine premašuje 50 tisuća kuna

u istom danu kada je utvrđena porezna obveza (Zakon o lokalnim porezima, Narodne novine 115 / 16, čl. 4, 101/17). Međutim, porezi na nasljedstva i darove se ne plaćaju ako se na novac koji je stečen nasljedstvom ili poklonom, novčana potraživanja, vrijednosne papire i pokretnu imovinu plaća poseban porez. Obveznici ove vrste poreza na su fizičke i pravne osobe koje na teritoriju RH nasljeđuju, primaju ili nekim drugim načinom stječu imovinu koje podliježe zakonima koji reguliraju porezna davanja na nasljedstvo i darove. Međutim, ako se naprimjer nasljednik odrekne onoga što mu nasljedstvom pripada ili ga prebaci na nekoga drugog, u tom slučaju, porez će platiti ona osoba na koju je nasljedstvo prebačeno (Zakon o lokalnom porezu, Narodne novine 115/16, čl. .5, 101/17).

Prema Zakonu o lokalnim porezima (Narodne novine 115/16, članak 8.9., 101/17), porezi na nasljedstvo i darove plaćaju se u omjeru od 4%, a ne plaćaju ih: 1) supružnici, članovi potomstva i predaka što predstavljaju vertikalnu liniju, posvojitelji, 2) fizičke i pravne osobe kojima RH ili njezini organi ustupaju, odnosno, daje nekretninu za naknadu ili iz ostalih razloga povezanih s posljednjim ratom; 3) država RH i njezine institucije i humanitarne organizacije, 4) fizičke osobe, kao i pravne osobe koje primaju darove koji su utvrđeni posebnim propisima. Porez na nasljedstvo i darove je prihod jedinice regionalne samouprave prema mjestu prebivališta ili uobičajenog prebivališta ili sjedišta nasljednika ili davatelja, međutim u slučaju da nasljednik ili darovatelj nema prebivalište ili prebivalište ili je nastanjen na teritoriju Hrvatske, porez na nasljedstvo i darove je prihod regionalne jedinice u skladu s prebivalištem ostavitelja ili davatelja.

3.4.2. Gradski ili općinski porezi

Sukladno Zakonu o lokalnim porezima (Narodne novine 115/16, čl. 20-21, 101/17), lokalna samouprava može uvesti sljedeće poreze: prirez porezu na dohodak, porez na potrošnju, porez, porez na kuće za odmor, porez na korištenje javnih zemljišta te porez na promet nekretnina. Porezni obveznici ovoga poreza iz svog područja mogu sukladno predstavničkom tijelu određene lokalne samouprave odlučiti o plaćanju prireza porezu na dohodak, naime: općina to radi po stopi do najviše 10%, na razini grada koji je naseljen s 30.000 stanovnika stopa do 15%, grad koji ima više od 30.000 građana uz stopu od 15%, dok je Grad Zagreb 18%. Prirez porezu na dohodak plaća se po stopi koju odredi predstavničko tijelo lokalne samouprave svojom odlukom.

Porez na potrošnju odnosi se na upotrebu alkoholnih pića, vina, piva i drugih bezalkoholnih pića unutar ugostiteljstva. Obveznik ovoga poreza predstavlja pravnu i fizičku osobu koja se bavi ugostiteljskim uslugama. Ovaj se porez određuje sukladno stopi do 3%, a prihod pripada lokalnoj samoupravi na teritoriju na kojem je prodaja pića (sukladno Zakonu o lokalnim porezima, Narodne novine 115/16, članak 24, 101/17).

Porez na kuće na odmor plaćaju kako pravne tako i fizičke osobe koje koriste odnosno posjećuju te kuće. Ovaj se porez plaća u rasponu od 5 kuna do 15 kuna po četvornome metru korisne površine objekta, a iznos ovoga poreza na odmor donosi njegovo određeno predstavničko tijelo lokalne samouprave.

Porez se na promet nekretnina obračunava se i plaća u postotku od 3% od tržišne vrijednosti nekretnine sukladno propisima Zakona o porezu na promet nekretnina (Narodne novine br. 115/16, 106/18), a prihod od tog prikupljenog poreza ide lokalnoj samoupravi na onom području na kojemu je nekretnina smještena. Važno je navesti da su domaće i inozemne bilo fizičke osobe ili pravne osobe posve jednake u pogledu plaćanj ovoga poreza, izuzev u slučaju ako to međunarodnim predmetnim ugovorom nije drugačije određeno. Predmet oporezivanja je prodaja nekretnina, a obveznik prodaje nekretnina stjecatelj nekretnina. Porezni obveznik ovog poreza pri razmjeni nekretnina je bilo koji sudionik u postupku razmjene. Porezni obveznik nekretnine primljene u nasljedstvo je nasljednik, a u slučaju da je imovina stečena na temelju Ugovora o doživotnom uzdržavanju, obveznik poreza na promet nekretninama je pružatelj uzdržavanja. Osnovicu poreza predstavlja tržišna vrijednost nekretnine u trenutku kad je nastala porezna obveza i utvrđuje je nadležno Ministarstvo financija sukladno Zakonu o porezu na nekretnine (Narodne novine 115/16, 106/18). Porezni obveznik oslobođen je navedenog poreza ako je:

- država Republika Hrvatska, lokalna zajednica i područna samouprava, državne institucije, organi, odnosno jedinice područne samouprave, zaklade, sve pravne osobe čiji je isključivi utemeljitelj RH, Crveni križ i neprofitne pravne ustanove registrirane za humanitarnu pomoć sukladno posebnim propisom;
- diplomatsko-konzularne institucije i međunarodne organizacije za što je ugovorom određeno izuzeće porezne obveze glede nekretnina;

- osobe koje dolaze u posjed nekretnine u procesu povrata imovine koja je oduzeta i okrupnjavanja zemljišta,
- prognanici i izbjeglice koje stječu nekretnine razmjenom svojih nekretnina u stranoj državi;
- građani koji obavljaju kupnju stambene zgrade ili stana na kojemu su posjedovali pravo ili uz pristanak onoga koji nosi stanarsko pravo sukladno zakonskim odredbama koji se odnose na prodaju stanova sa stanarskim pravom;
- osobe koje dolaze u posjed nekretnine sukladno zakonskim propisima koji uređuju pretvorbu vlasništva u državnom vlasništvu u ostale oblike vlasništva;
- supružnik, potomstvo i oni preci koji spadaju u uspravnu liniju kao i posvojitelji koji su u takvom odnosu s primateljem nekretnine i stječu od njega nekretninu temeljem ugovora o doživotnom uzdržavanju;
- osobe koje stječu posebne dijelove tih ili onih posjeda suvlasništvom ili podjelom zajedničkog vlasništva, bez obzira na omjere prije i nakon suvlasništva ili podjele zajedničkog vlasništva.

U skladu sa Zakonom o porezu na nekretnine (članak 115./16., čl. 15, 106/18), također se ne plaća kada se nekretnina implementira u sastav kapitala nekog društva, porez na takvu transakciju, ne plaća se ni u u slučaju nasljeđivanja, darivanja i drugih kad su nasljednici prve linije, te posvojitelji koji su u doticaju s pokojnikom ili darivateljem, zatim one osobe, kako fizičke tako i pravne, kojima je RH ili lokalna i područna samouprava donirala ili ustupila nekretninu bez plaćanja ili iz ostalih razloga povezanih s domovinskim ratom, te bivši supružnici prilikom uređenja svojih imovinskih odnosa. Porezna obveza se javlja u trenutku zaključenja ugovora ili druge pravne transakcije kojom se dolazi do vlasništva nekretnine (Zakon o porezu na nekretnine, Narodne novine 115/16, članak 16., 106/18).

3.4. Zajednički porezi

Porez na dohodak u RH utvrđuje se i plaća u skladu sa Zakonom o porezu na dohodak RH. Ovaj se porez uvećava za postotak prireza porezu na dohodak koji je lokalna samouprava implementirala sukladno posebnim zakonima. Sukladno navedenom Zakonu (čl. 115/16, 106/18, 121/19, 32/20), obveznik ovoga poreza predstavlja osobu koja ostvaruje dohodak, a u situaciji da više osoba (misli se na fizičke osobe) kolektivno ostvaruje dohodak, obveznik poreza je bilo koja osoba koja zasebno za svoj ili njezin udio ostvaruje dohodak. Obveznik

temeljem ovog poreza je i osoba koja je naslijedila imovinu svih poreznih obveza koje se javljaju iz dohotka koji je ostavitelj zaradio do kraja svoga života. Izvori dohotka su dohodak od nesamostalnog rada, dohodak od samostalne djelatnosti, dohodak od imovine i imovinskih prava, dohodak od kapitala, drugi događaj i inozemni dohodak, tako da dohodak podliježe oporezivanju sukladno Zakonu o porezu na dohodak (NN 115/16, čl. 5, 106/18, 121/19, 32/20) s time da se dohodak od imovine i imovinskih prava, dohodak od kapitala i drugi dohodak oporezuju temeljem činjenica konačnim porezom od 12% koji ne ulaze u godišnji obračun poreza na dohodak.

Porez na dohodak od nesamostalnog rada, plaća i mirovina ostvarenih u Hrvatskoj ili u inozemstvu od strane rezidenta i nerezidenta, te dohodak od samostalne djelatnosti kao ukupni dohodak prema načelu svjetskog dohotka, oporezuju se godišnjim obračunom poreza na dohodak za porezno razdoblje od kalendarske godine. Dohodak je razlika ostvarenih primitaka, primljenih unutar poreznoga razdoblja i troškova koji su se javili unutar istog poreznog razdoblja koji se određuje na temelju: 1) godišnjeg dohotka i 2) konačnog dohotka. Osnovica osobno odbitka iznosi 2500,00 kuna koji se može uvećati za koeficijent koji pripada rezidentu, poreznom obvezniku temeljem uzdržavanog člana. Porez na dohodak se plaća sukladno omjeru od 24% na osnovicu poreza do iznosa koji se kreće od 360 tisuća kuna, u omjeru od 36% na dio osnovice poreza koji prekoračuje iznos od 360 tisuća hrvatskih kuna. Što se tiče inozemnog dohotka ostvarenog u inozemstvu, isti je reguliran Međunarodnim ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja sa 63 države, te se primjenjuje ili metoda uračunavanja ili metoda izuzimanja poreza plaćenog u inozemstvu, ovisno kakav je Međunarodni ugovor sklopljen. Metodom uračunavanja može se priznati samo iznos plaćenog poreza do visine poreza prema hrvatskom Zakonu o porezu na dohodak. (Legac, Martinović, 2016)

3.6. Porezno nadzorno tijelo u RH – Porezna uprava

Dio državne uprave u Republici Hrvatskoj čiji je zadatak provedba i kontrola propisa, a u vezi s pribavljanjem doprinosa predstavlja Porezna uprava, koja čini upravnu organizaciju u sklopu Ministarstva financija. U Republici Hrvatskoj, Zakonom o Poreznoj upravi (Narodne novine 115/16) uređene su aktivnosti i djelovanje Porezne uprave i njene ovlasti, nadležnosti te odgovornosti zaposlenika kao i novčani prihodi za obavljanje rada i stručnog razvoja zaposlenika. Sukladno Zakonu o poreznoj upravi (Narodne novine 115/16, čl.29) glavno

organizacijsko tijelo Porezne uprave smješteno je u glavnom gradu države, a ona svoje aktivnosti obavlja pod nazivom: Ministarstvo financija RH Porezna uprava. Sredstva za rad, koja su potrebna za funkcioniranje Porezne uprave, pribavljaju se putem državnog proračuna, dakle proračuna Republike Hrvatske.

Postoje tri vrste nadzora kojima se bavi Porezna uprava, i to: 1) indirektni nadzor – posao koji obavljaju zaposlenici Porezne uprave s ciljem utvrđivanja činjenica važnih za naplatu poreza, kontroliranjem pribavljenih podataka i dokumentacije koja je dostavljena od strane poreznog obveznika i ostalih osoba; 2) provjera – posao koji provode zaposlenici Porezne uprave s ciljem utvrđivanja neke porezne činjenice, a koja je važna za naplatu poreza; 3) porezni nadzor – posao koji rade ovlašteni zaposlenici Porezne uprave s ciljem provjere i utvrđivanja poreznih činjenica, a koje su važne za prikupljanje poreza indirektno kod poreznih obveznika i drugih osoba (Vukšić, 2007).

Unutar Porezne uprave uspostavljena je struktura Središnjeg ureda, Područnih ureda i Ispostava. Unutarnja struktura Porezne uprave uređena je Uredbom Vlade Republike Hrvatske. Sjedište Središnjeg ureda je u Zagrebu, dok se područni uredi obično osnivaju za teritorij županije. Ispostava je stvarno i lokalno nadležna za porezne obveznike sa sjedištem ili prebivalištem na području Ispostave. Ured najvećih poreznih obveznika predstavlja ured koji je lokalno odgovoran za najveće porezne obveznike na teritoriju RH, a kriteriji za utvrđivanje velikih poreznih obveznika su aktivnost i iznos ostvarenog prihoda. Određene dužnosti za Ured velikih poreznih obveznika mogu obavljati i ostali uredi unutar područja, a Ministar financija Pravilnikom će odrediti vrstu aktivnosti i iznos prihoda potrebnog za udovoljenje uvjeta za imenovanje najvećih poreznih obveznika (Zakon o poreznoj upravi, NN 115 / 16).

Za djelovanje Porezne uprave odgovoran je ravnatelj koji također upravlja poslovima Središnjeg ureda, a taj upravitelj je ustvari ravnatelj i službenik s pozicijom pomoćnika Ministra financija. Prema Zakonu o poreznoj upravi (NN 115/16, čl. 6.), ravnatelj Porezne uprave za svoje djelovanje odnosno izvršenje poslovnih aktivnosti, odgovoran Ministru financija i Vladi RH. U slučaju da ravnatelj iz određenih razloga nije u stanju obavljati svoj posao, pomoćnik ravnatelja izvršava sve svoje dužnosti, kao i ostale dodijeljene mu aktivnosti od strane ravnatelja. Pomoćnik ravnatelja rukovodi odjelom Središnjeg ureda, a također izvršava i ostale poslovne zadatke koje mu odredi ravnatelj, kojemu je odgovoran za provedbu aktivnosti. Voditelj ispostave porezne uprave obavlja nadležne mu poslove te

odgovara za poslovanje ureda na razini područja, vrši koordinaciju, nadzor i vodi brigu o radu ispostave, a za svoje djelovanje polaže račune pročelniku Područnog ureda. Porezni službenici imaju ovlasti izvršavati posao porezne politike sukladno Zakonu o Poreznoj upravi, Općem poreznom zakonu, zatim zakonima koji uređuju određene vrste poreza, doprinosa i drugih javnih doprinosa i ostalih odredbi oporezivanja i fiskalizacije kod novčanim transakcijama. Unutar nadležnosti Porezne uprave se vrši interna revizija i interni monitoring s ciljem nadzora poslovanja, odnosno praćenja primjenjivanja zakona s ciljem usklađivanja ponašanja službenika Porezne uprave te otkrivanja kršenja zakonskih odredbi (Zakon o poreznoj upravi 115/16, čl. 25.). Važno je napomenuti da se suradnja Porezne uprave odvija sa javnim tijelima, pravosudnim organima i ostalim organima koji imaju sva javna ovlaštenja i obavljaju posao na edvidentiranju, prikupljanju i kontroli javne dobrobiti. Na taj način Porezna uprava omogućuje javnim tijelima elektronski pristup utvrđenim evidencijama o prihodima i primanjima s ciljem izvršavanja poslovnih aktivnosti iz njihovog djelokruga, a ministar financija određuje pravila i postupak povlačenja podataka iz službenih očevidnika u pogledu dohotka, primitaka i prihoda.

Porezna uprava je organizacija u izravnom kontaktu s poreznim obveznicima, koja se nastoji razvijati u kompetencijama i profesionalnosti u skladu sa suvremenim poreznim administracijama EU i svijeta. U skladu s navedenim doneseni su i dokumenti *Kodeks profesionalne etike i Povelja o suradnji Porezne uprave i poreznih obveznika*, koji pridonose profesionalnosti i povjerenju građana u rad službenika Porezne uprave. (Kesner-Škreb, 2010)

4. POSLOVNA ETIKA U POREZNOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

4.1. Pojam poslovne etike

Poslovna etika prema rječniku je:

„Primjena etičkih principa u poslovnim odnosima i aktivnostima s tim da mnoga poduzeća imaju u pisanom obliku formalne etičke kodove... Ključno je pitanje koje se u s svezi s poslovnom etikom postavlja, drže li se zaposleni u poduzeću etičkih principa ili ne“.(Bebek, Kolumbić, 2000:7).

Adam Smith smatrao je kako je dobar poslovni potez onaj koji je u skladu s prirodom ali i da ujedno doprinosi ostvarenju poslovnog interesa nevidljivim mehanizmom.

Bebek i Kolumbić (2000) tvrde da je svrha poslovne etike dvostruko zadovoljenje ciljeva i potreba na etičan i pošten način. Poslovna etika je sustav normiranih pravila i propisa usklađivanja poslovnih i etičkih aspekata poslovanja. Etički aspekt temelji se na moralnim vrijednostima: pravdi, poštenju, povjerenju, pravima i dužnostima, dok poslovni aspekt temelji na ekonomskim vrijednostima: cijena, a trošku, dobiti, konkurenciji, koristima.

Riječ etika potječe od grčke riječi 'ethos', što znači karakter. Etika je grana filozofije koja se bavi ljudskim karakterom i ponašanjem. To je disciplina koja se bavi "onim što je dobro i loše" i moralnom dužnošću i obvezama. Etika je utjelovljenje moralnih vrijednosti koja opisuje što je „ispravno“, a što „krivo“ u ljudskom ponašanju i što „treba biti“. Dok je riječ moral latinski naziv za etiku, ta dva pojma ne znače isto. Moral je naš osobni stav o odgovornom ponašanju, etika je sustav mišljenja i stavova o moralu.

Etika su vrijednosti i načela čijom primjenom se razvijaju moralne vrijednosti i usmjerava ponašanja i način djelovanja. Obično se etika naziva i „moralnom, dobrom, ispravnom, pravednom i iskrenom“. Etički se standardi nazivaju principima ili idealima ispravnog ljudskog ponašanja. Moore (2006) tvrdi da je etika spoj dobrog opće prihvaćenog ljudskog karaktera i morala i suvremeno prihvaćenog prihvatljivog osobnog u društvenog ponašanja.

Ono što je općenito etično i neetično u društvu možda nije jednako u poslovanju jer ono djeluje u različitim sredinama. Poslovna etika „primarno se odnosi na odnos poslovnih ciljeva i tehnika radi zadovoljenja specifičnih ljudskih potrebama. Proučava se utjecaj poslovanja na dobro pojedinca, poduzeća i društva u cjelini.

Poslovna etika proučava posebne obveze koje čovjek i građanin prihvaćaju kad postanu dio tržišta. Poslovna etika su norme i moralne vrijednosti ljudskog ponašanja koje suvremeno društvo želi isključivo u trgovačkim transakcijama. Ako poslovni čovjek smatra da su odredbe zakona nepravedne, može poduzeti korake da promijene odredbe, umjesto da se na njih oglašuje. Te definicije poslovne etike nisu sveobuhvatne, ali daju ideju o tome što je poslovna etika. Zapravo je vrlo teško definirati pojam poslovne etike (Visockaitė & Birškytė, 2013).

Poslovna osoba treba poštivati moral ne samo u poslovnim aktivnostima, nego i u neposlovnim aktivnostima (Moore, 2006). Takvo promatranje morala nije potrebno iz straha za kaznom. Trebao poštovati etiku nadahnutu vlastitim zanimanjem za posao i društvo u cjelini. Razlog je taj što ne postoji razlika između gospodarstvenika i njegovog poduzeća. Prema Druckeru (2018), svaki pojedinac i organizacija u društvu trebali bi se pridržavati određenih moralnih kodeksa i kad nema zasebne etike poslovanja.

Kako tvrde Koletnik i Koletnik Korošec (2011) u poslovnoj ekonomiji osim ekonomskih normi moraju se poštovati i jačati moralne norme. Smatraju da uprava i nadzorna tijela poduzeća imaju zadatak uspostaviti poslovnu kulturu koja će poštovati poslovne i moralne norme prihvaćene u poduzeću i drugim organizacijama.

Profesionalna poslovna etika sastoji se od principa ponašanja koji upravljaju pojedincem ili grupom. Profesionalna etika pomaže profesionalcu da donese ispravnu odluku kada se suoči s problemom na poslu koji postavlja moralna pitanja. Mnoge profesije i organizacije su etička načela institucionalizirale u pisane etičke kodekse.

4.2. Poslovna etika i porezni moral

Porezni moral može se definirati kao osobno postupanje čovjeka, moralnu odgovornost kao poreznog obveznika, svjesnost da neizvršavanjem zakonskih obveza dolazi do sukoba za zakonskim propisima i moguću primjenu prekršajnih i kaznenih sankcija.

Uloga poreznog službenika je da prikupi maksimalni iznos zakonski dospjelih poreznih davanja uz najmanji administrativni trošak. Porezni obveznik, s druge strane, zainteresiran je za maksimiziranje vlastite koristi tako što će porezniku prijaviti najmanji mogući iznos prihoda. Međutim, porezni obveznici nisu svi jednaki, te neće svi varati ako postoji ta mogućnost, Neki od poreznih obveznika vođeni su moralnim načelima i potrebom da

izvršavaju svoje porezne dužnosti kao građani. Stoga, porezna uprava zadužena za naplatu poreza mora razlikovati različite klase poreznih obveznika i primijeniti odgovarajuće strategije poštivanja svake klase. Sve porezne obveznike treba tretirati s poštovanjem i vjerom dobrog gospodarstvenika. Međutim, potencijalni utajivači trebaju oštrije mjere kako bi ih se odvratilo od varanja. Pošteni porezni obveznici ne bi trebali biti izloženi nepotrebnom pritisku ili uznemiravanju, već ih bi ih se trebalo tretirati kao vrijedne klijente, ponuditi i pomoć i pozitivno ih ohrabriti na ispunjenje obveza.

Porezna vlast zadužena obvezom prikupljanja maksimalnog iznosa poreza ne smije prijeći granice zakona ili vršiti pritisak kako bi iz poreznih obveznika izvukli maksimalni iznos (zakonski ili na neki drugi način). Slično tome, poreznik ne smije zlouporabiti svoj položaj moći nad poreznim obveznikom radi primanja mita ili drugih pogodnosti. S druge strane, porezni obveznik također ima obvezu poštivati porezni zakon i pravovremeno i u cijelosti plaćati porez.

Prema Jelčiću (1998) spremnost na plaćanje poreza može biti i strah od raznih kazni radi neizvršavanja poreznih obveza pravodobno i u cijelosti te kakvu bi posljedicu ostavilo na gospodarski i društveni položaj i ugled poreznog obveznika.

Prema istraživanjima Jelčića (1998) porezni moral vrlo je različit između generacija, te se na poreznu evaziju ne gleda osuđujuće već čak se ona i pozdravlja jer se smatra da nitko nije posredno oštećen. Kazneno kršenje poreznih propisa gleda se blagonaklono, kao junačko djelo. Takav stav se ne može smatrati dobrim već je bilo koje kršenje poreznih propisa štetno kako za državu tako i za svakog građanina.

Prema tvrdnji Gadže (2020) Republika Hrvatska mora kontinuirano raditi na jačanju poreznog morala kod poreznih obveznika ali i uz obavezno pojačanu moralnu i političku odgovornost dužnosnika na transparentno i učinkovito trošenje državnih prihoda. Kako tvrdi Gadžo (2020) svaki porezni obveznik mora doprinositi općoj dobrobiti zajednice, odnosno države ili kako Isus u Evanđelju po Mateju reče: „Dajte caru carevo, a Bogu Božje.“.

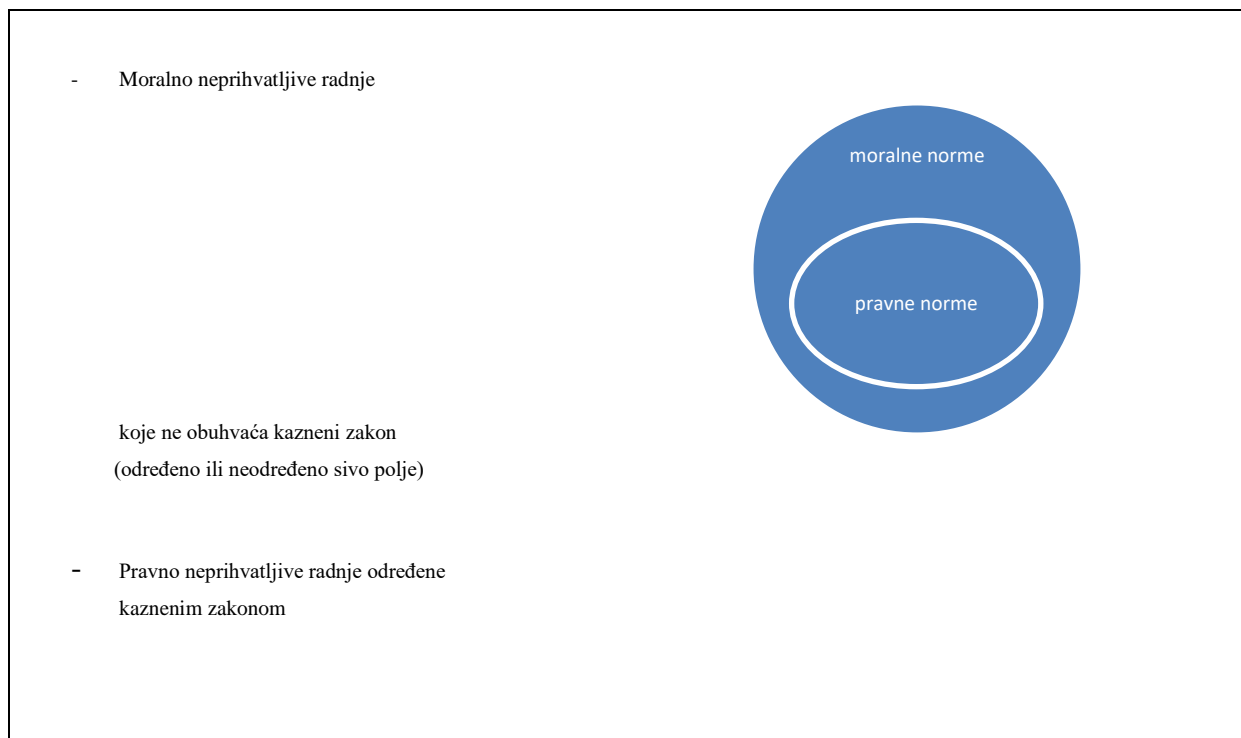
4.3. Etika u poreznoj evaziji

Kao što je već spomenuto, porezi su obveza što nije stvar psihološkog stanja uma, već zakonska obveza. Oporezivanje počiva na prisili u smislu da je porezna evazija nezakonita, tako da bi vlada pokrenula uporabu prisilnu naplatu ukoliko porezni obveznik ne bi ispuni svoje porezne obveze.

Porezni obveznik koji se odluči na prijevaru mora imati priliku za takvo postupanje. Na prijevaru porezni obveznik može biti potaknut i pritiskom nadređenog da učini kazneno ili drugo nemoralno djelo, stoga često prevaranti koriste opravdanje da su okruženim lošim moralnim okruženjem. (Koletnik i Koletnik Korošec, 2011).

Mnoge aktivnosti koje imaju za cilj poreznu evaziju nisu kaznena odgovornost jer ih vlasti nisu pravodobno prepoznalo kao nemoralne iako su prema općim moralnim normama neprihvatljive. (Koletnik i Koletnik Korošec, 2011)

Tabela 3. Kazneno-pravna i moralna razina ponašanja pojedinca

Izvor: RRiF 9/11, Koletnik, Koletnik Korošec (2011:103)

4.3.1. Značajke porezne evazije

Neke od značajki porezne evazije navest će se u nastavku. Jedna od karakteristika porezne evazije jest da porezni obveznik ima lošu namjeru da ne plati porez, a to ga tjera da slijedi mnogobrojne načine prijevara kako neke podatke ne bi dostavio poreznoj upravi, primjerice neprikazivanje cjelokupnog godišnjeg prihoda (Allingham & Agnar, 1972).

Porezna evazija ovisi o obrazovnom stupnju, mentalitetu, visini poreznog morala, discipliniranosti poreznih obveznika, efikasnosti i stručnosti poreznih službi, te o sankcijama u slučaju neizvršavanja poreznih obveza. Prema Jelčiću (1998) porezni moral je relativno visok u visokorazvijenim zemljama poput Njemačke, skandinavskim državama, Velikoj Britaniji, Sjedinjenim američkim državama, dok u Francuskoj, Italiji i Španjolskoj, dok je potreba za izbjegavanjem plaćanja poreznih obveza posebno izražena u južnoj Americi, Bliskom istoku i nekim zemljama Afrike.

Što se tiče Republike Hrvatske, utvrđeno je da porezni obveznici uredno i u rokovima izvršavanju porezne obveze, da nisu dovoljno informirani, stoga ispunjenje porezne obveze nije učinkovito te da namjerno izbjegavanju podmirenje poreznih obveza. (Cipek, 2018).

Porezna evazija ili izbjegavanje plaćanja poreznih obveza može biti zakonita kada porezni obveznik ne dolazi u sukob za zakonskim propisima da izbjegne plaćanje poreza dok je porezna utaja nezakonita kod koje porezni obveznik krši zakonske propise i podliježe kaznenoj odgovornosti.

Zakonita, legalna ili dopuštena porezna evazija, prema Jelčić, (2011) može biti hotimična (namjeravana) kada je porezni obveznik namjerno poduzeo neke radnje kako bi izbjegao plaćanje poreza: kao primjer možemo staviti poreznog obveznika koji se bavi samostalnom djelatnošću, koji je promijenio mjesto prebivališta kako bi izbjegao plaćanje prireza porezu na dohodak, i slučajna (nenamjeravana) kada porezni obveznik uopće nema namjeru neplaćanja poreznih obveza već je iz određenih razloga koji nemaju veze s neplaćanjem poreza.

Nezakonita, ilegalna ili nedopuštena porezna evazija može biti puna i djelomična porezna utaja (defraudacija) kojom se izbjegava plaćanje izravnih poreznim obveza na način da porezni obveznik prikrije činjenice, podatke i događanje važnih za oporezivanje. Npr. neprijavlivanje ostvarenog dohotka Poreznoj upravi. Porezna utaja smatra se kaznenim djelom te je regulirana Kaznenim zakonom.

Nezakonita porezna evazija je i kontrabanda ili šverc kojom porezni obveznik izbjegava plaćanje indirektnih poreza, poreza koji se plaćanju kod potrošnje. Takvo nezakonito izbjegavanje plaćanja poreza može se izvršiti kod uvoza roba (carine) i unutar države (neplaćanje poreza na dodanu vrijednost, poreza na potrošnju).

Kao poseban oblik porezne evazije javlja se tzv. zakonom diktirana evazija koja ima neke nefiskalne ciljeve oporezivanja. Kao primjer možemo sada navesti epidemiju COVID-19 virusom, da bi se spriječilo da zdravstveni sustav bude ugrožen zbog prevelikog broja

oboljelih virusom, mjerama su zatvoreni ugostiteljski objekti, na taj način država je ostala bez svojih posrednih poreza (PDV i poreza na potrošnju).

Utaja poreza je svakako nezakonita radnja, ali ne uključuje uzimanje nečega što je već vlasništvu države, u smislu, utaja poreza više je kao kršenje ugovora koje se karakterizira poput krađe. Iako porezni obveznik to zna, utaja poreza je svakako nezakonita i taj je čin zločin, on ga primjenjuje i prakticira u svom ponašanju, tako da porezni obveznik u tom slučaju postupa protuzakonito. Porezi imaju svoj pravni status što se utvrđuje zakonom, pa je neplaćanje poreza neposlušnost i kršenje zakona (Slemrod, 2007).

Zaključak je da utaja poreza nema jedinstvenu definiciju te predstavlja međunarodni fenomen (Slemrod, 2007). Sve zemlje pate od tog problema. Porezna utaja je kazneno djelo po zakonima gotovo svih jurisdikcija na svijetu, jer se smatra prijetnjom mogućnosti da vlada financira svoje vlastite obveze.

Prema tvrdnji Mađarević-Šuster (2002) većina istraživanja je pokazala da se porezna utaja povećava proporcionalno povećanju poreznih obveza, pogotovo poreza na dohodak te doprinosa.

Prevaljivanje poreza je radnja kad porezni obveznik prebacuje poreznu obvezu na krajnjeg potrošača. Porezni obveznik nastoji nadoknaditi smanjenu ekonomsku snagu tako da prevaljuje ili prebacuje poreznu obvezu na nekog drugog, što mu ide u korist jer ne postoje određene sankcije za istu radnju. (Jelčić, 1998)

4.3.2. Mjere za sprječavanje porezne evazije

Ciljevi kojima se utječe na poreznog obveznika da dobrovoljno plaća poreze analizom ponašanja Porezne uprave su (Cipek, 2018):

- Stvaranje moralne svijesti, poreznog morala kod poreznog obveznika, poticanje na dobrovoljno podmirenje poreznih obveza te osiguravanje jasnih i dostupnih informacija
- Rano i pravovremeno prepoznavanje poreznih prijevара i efikasno djelovanje
- Kontinuirana edukacija službenika Porezne uprave

Uzroci poreznih utaja koje su utvrdili Šimović, Rogić Lugarić, Cindori (2007) su stupanj demokracije, učinkovitost državne administracije, razina povjerenja u vlast, stupanj korupcije, učinkovitost pravnog sustava, učinkovitost tj. neučinkovitost poreznih nadzora, zakonske rupe, način oporezivanja, stalnost zakonskih propisa, porezni moral poreznih obveznika, makroekonomska stabilnost države i pravedno porezno opterećenje.

Kako bi se mogućnost porezne evazije smanjila na minimum potrebno je provoditi preventivne mjere. (Cipek, 2018)

Kod provođenja preventivnih mjera potrebno je primjenivati obvezujuća mišljenja Porezne uprave kojima se tumači primjena poreznih propisa. Uz obvezujuća mišljenja provodi se horizontalno praćenje kod kojeg porezni obveznik informira poreznu vlast o pravovremenim i činjenicama i okolnostima, te se na taj način stvara povjerenje između vlasti i poreznih obveznika, temeljem načela transparentnosti, postupanja u dobroj vjeri, međusobnog povjerenja i razumjevanja. Preventivna mjera je i primjena infomatičko-tehničkih alata kroz sustav primjene CRMS, programa koji Poreznoj upravi omogućuje prepoznavanje rizičnih poreznih obveznika. To je interna preventivna mjera kojom se omogućuje rano i pravovremeno prepoznavanje određenih grešaka koji mogu nastati neznanjem poreznih službenika. Provođenje mjera je kroz provjeru i ispravke poreznih obveznika, kroz postupke neizravnog nadzora, eventualnu aktivaciju vanjskog nadzora za koje je predviđena mjera eNadzor. Korištenje sustava CRMS je zapravo i represivna mjera koliko i preventivna ali daje sigurnost i povjerenje u porezni sustav i rad zbog zakonskog prepoznavanja rizičnosti poreznih obveznika. Primjenom elektroničkih usluga Porezne uprave ePorezne, eGrađana, korespodencije u elektroničkom obliku dolazi do smanjenja troškova, te ujedno i smanjenja ljudske pogreške. Primjenom informativnih mjera pravovremenom objavom informacija na web stranicama Porezne uprave od velike je važnosti na kreiranje poreznog morala i ponašanja poreznih obveznika. Primjenom edukativnih mjera radi se na kontinuiranom educiranju službenika Porezne uprave kako bi na što kvalitetniji način svojim znanjima i vještinama doprinjeli funkcioniranju cjelokupnog sustava.(Cipek, 2018).

Direktivom Vijeća EU o suzbijanju izbjegavanja plaćanja poreza u području izravnog oporezivanja – ATAD, u primjeni od 1.1.2019. utvrđena su opća pravila i mjere. Posebno je za istaknuti da se Direktiva odnosi i na porezne obveznike poreza na dobit u državama članicama EU i da se porez na dobit plaća u državi izvornici dobiti a ne da se prebacuje u offshore u porezne oaze, te da se na taj način ojača pravna sigurnost EU. (Kapetanović, 2019).

Uz preventivne mjere vrlo su važne i represivne mjere kojima se nastoji spriječiti porezna evazija. Izricanjem sankcija za nepoštivanje zakona, izricanjem visokih novčanih kazni, kazni zatvora, zabrane obavljanja djelatnosti, oduzimanje predmeta koji su stečenim kaznenim djelom, posebno će se istaknuti represivna mjera tkv. kaznenog poreza, koji se plaća po stopi od 54% (kao postotak najviše stope od 36% uvećane za 50%) ukoliko se poreznom obvezniku utvrdi nesrazmjer imovine i prihoda, a nadzor se obavlja 6 godina unatrag. (MF Porezna uprava, 2020).

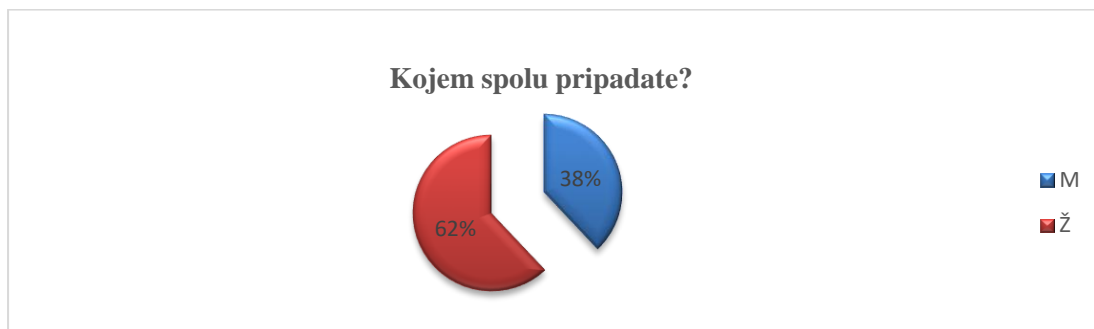
Nepostojanje učinkovite kontrole dovest će do širenja utaje poreza s negativnim posljedicama za sve porezne obveznike i državu. Stoga važno jačanje uloge države i brze intervencije državnih tijela i civilnog društva, organizacijskih i funkcionalnih struktura vlasti specijaliziranih za kontrolu na svim društvenim i gospodarskim razinama (Ioan, 2011).

5. ANALIZA POSLOVNE ETIKE U POREZNOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

5.1. Uzorak istraživanja

U svrhu potvrđivanja hipoteze diplomskog rada provedeno je primarno istraživanje. Primarno istraživanje provedeno je tijekom listopada i studenog 2020. godine tako da su ispitanici anonimno anketirani na uzorku od 100 ispitanika različitih dobnih skupina i zanimanja. Radilo se o punoljetnim, radno aktivnim građanima Republike Hrvatske. Anketno ispitivanje provedeno je putem anketnog upitnika koji je bio stavljen na internetske društvene mreže putem google.docs formata na koje bi ispitanici izravno odgovarali na postavljena pitanja koja su zatvorenog tipa. Anketni upitnik se sastoji od 13 anketnih pitanja, s time se da se prva 2 pitanja koriste za prikupljanje socio-demografskih podataka (spol i dob). Nakon što je 100 ispitanika ispunilo anketni upitnik završeno je anonimno ispitivanje. U anketnom upitniku su sudjelovali ispitanici iz Republike Hrvatske.

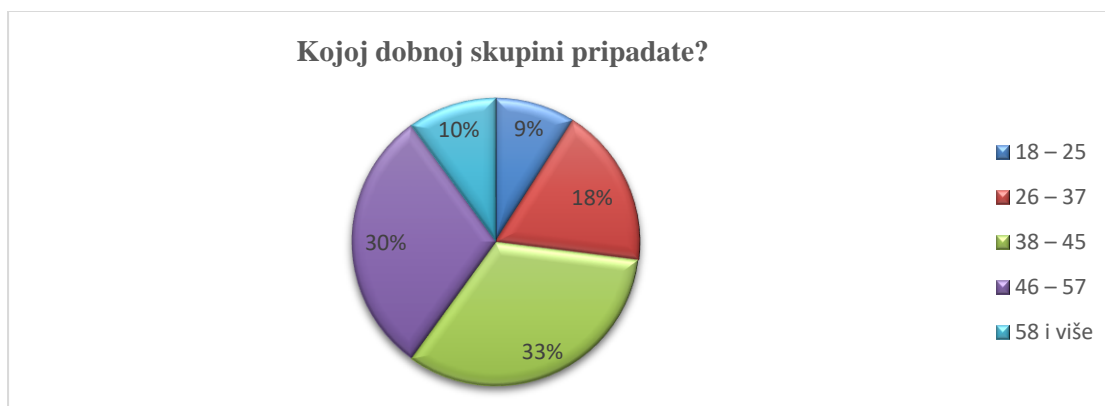
Grafikon 1. Spolna struktura ispitanika

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Grafikon 1. prikazuje da je spolna struktura ispitanika takva da čak 62 % čine žene dok 38% čine muškarci. Odnos ove ankete kaže da su 2/3 ispitanih žene, a 1/3 muškarci.

Grafikon 2. Dobni podaci o ispitanicima

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 2. može se vidjeti da je najveći broj ispitanika u dobnoj kategoriji od 38 do 45 godina, odnosno njih 33 %. Nadalje, najmanji broj ispitanika je u dobnoj kategoriji od 18 do 25 godina i 9%. U kategoriji 46 do 57 godina se nalazi 30 % ispitanika, dok je 18 % ispitanika u kategoriji od 26 do 37 godina. U dobnoj kategoriji od 58 i više godina se nalazi 10 % ispitanika.

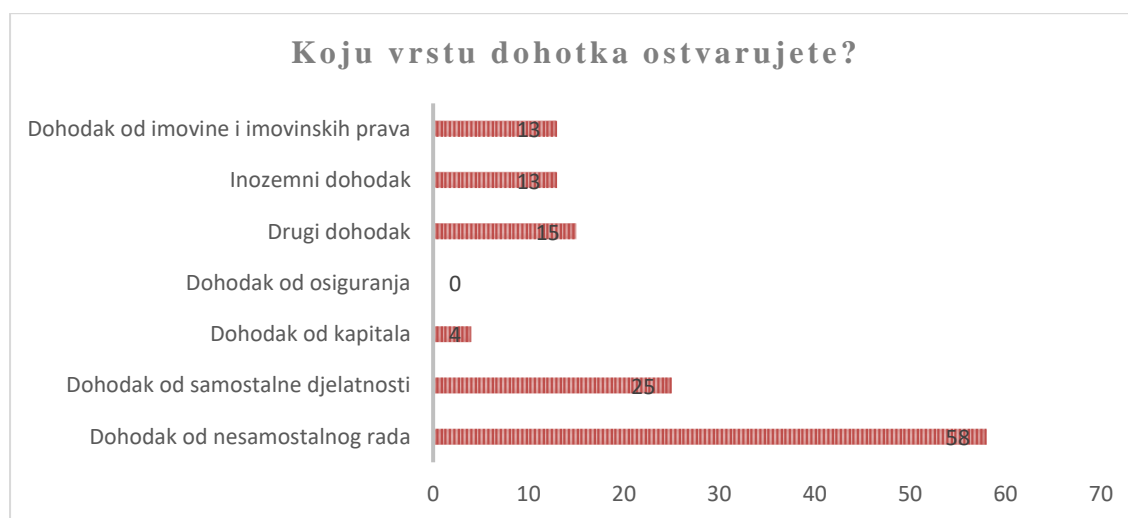
5.2. Instrument istraživanja

Instrument istraživanja je anketni upitnik koji se sastoji od 11 pitanja zatvorenog tipa i 2 pitanja otvorenog tipa. Prva dva pitanja se odnose na dob i spol koji se koriste za prikupljanje socio-demografskih podataka, dok su ostalih 11 pitanja isključivo vezani uz analizu poreznog sustava i poslovne etike u poreznom sustavu Republike Hrvatske.

5.3. Rezultati istraživanja

U nastavku su prikazani rezultati istraživanja vezani uz analizu poreznog sustava i mišljenje ispitanika o poslovnoj etici u poreznom sustavu Republike Hrvatske.

Grafikon 3. Dohodak koji ispitanici ostvaruju

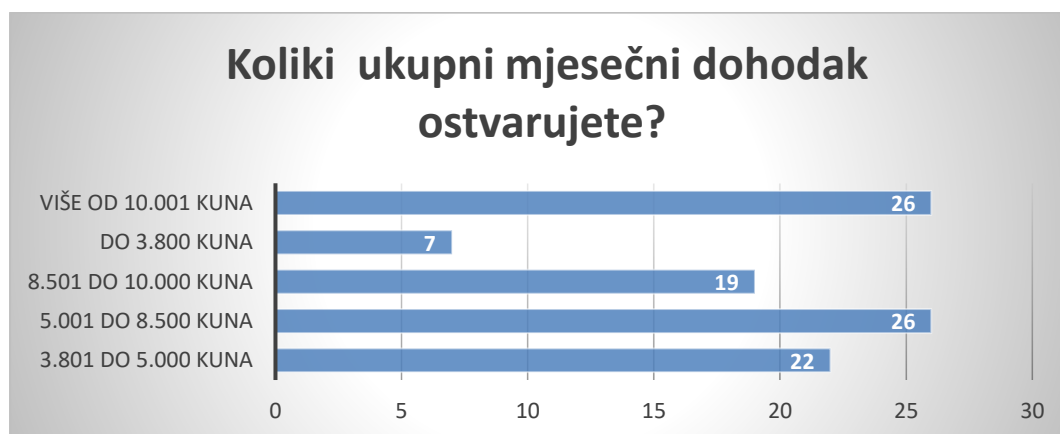

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 3. se vidi odgovor na pitanje koju vrstu dohotka ispitanici ostvaruju u RH. Najveći broj ispitanika ostvaruje dohodak od nesamostalnog rada i to njih 58, dok nijedan ispitanika ne ostvaruje dohodak od osiguranja. Dohodak od samostalne djelatnosti ostvaruje njih 25, dok podjednak broj ispitanika, njih 13, ostvaruje dohodak od imovine i inozemni

dohodak, drugi dohodak ostvaruje 15 ispitanika, a samo 4 dohodak od kapitala. Kako je vidljivo iz ankete, pojedini ispitanici ostvaruju više vrsta dohotka.

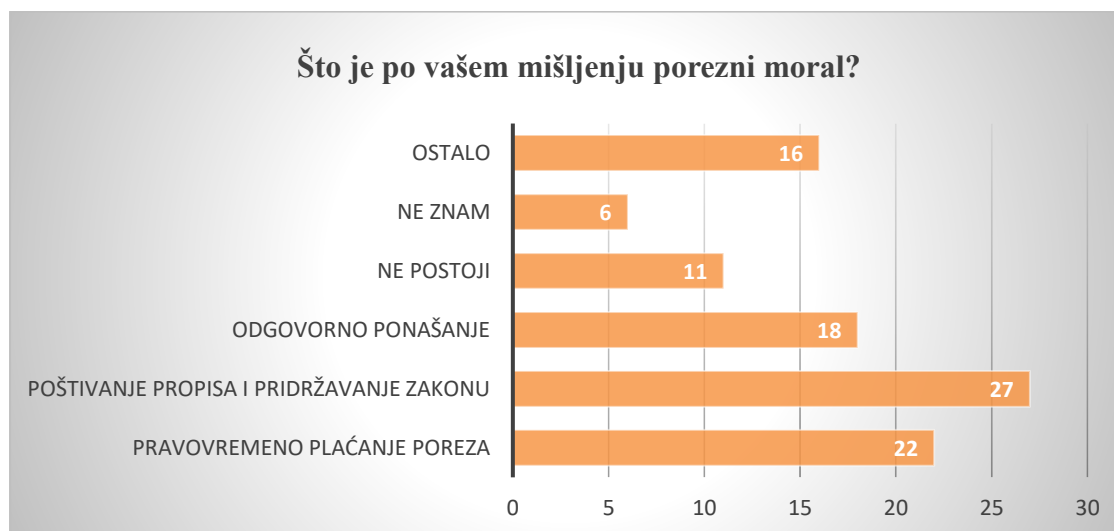
Grafikon 4. Ukupni mjesečni dohodak koji ispitanici ostvaruju

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 4. se može vidjeti da na pitanje koliki ukupni mjesečni dohodak ispitanici ostvaruju, podjednak broj ispitanika, odgovorio je da ostvaruju između 5.001 i 8.500 kn i više od 10.000 kuna i to svaki u omjeru od 26% od ispitanika. Najmanji broj ispitanika ostvaruje do 3.800 kuna i to samo 7%. Dohodak od 3.801 do 5.000 kuna ostvaruje 22% ispitanika. 19% ispitanika ostvaruje dohodak od 8.501 do 10.000 kuna.

Grafikon 5. Što je porezni moral prema mišljenju ispitanika

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 5. se može vidjeti da je na pitanje o tome što ispitanici misle da je porezni moral, najveći broj ispitanika odgovorilo je da je to poštivanje propisa i pridržavanje zakonu i to 27% ispitanika, zatim 22% ispitanika smatra da je to pravovremeno plaćanje poreza, a 18% ispitanika smatra da je porezni moral odgovorno ponašanje. 6% ispitanika ne zna što bio bio, 11% ispitanika smatra da porezni moral ne postoji, dok 16% ispitanika spada od ostale odgovore.

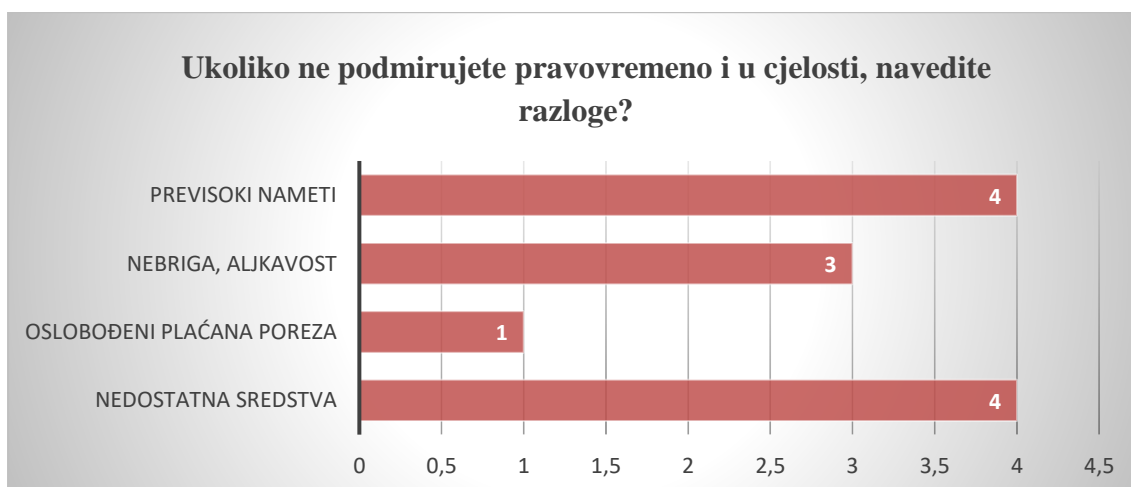
Grafikon 6. Podmirivanje poreznih obveza od strane poreznih obveznika

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 6. se može vidjeti da na pitanje da li ispitanici svoja porezne obveze podmiruju pravovremeno i u cijelosti, najveći dio ispitanika, točnije njih 88 %, odgovorio je da oni svoje porezne obveze zaista podmiruju pravovremeno i u cijelosti. S druge strane, 12 % ispitanika se izjasnilo da porezne obveze prema državi ne izvršavaju u roku i u potpunosti. Temeljem rezultata istraživanja, može se zaključiti da ispitanici imaju visoko razvijen porezni moral.

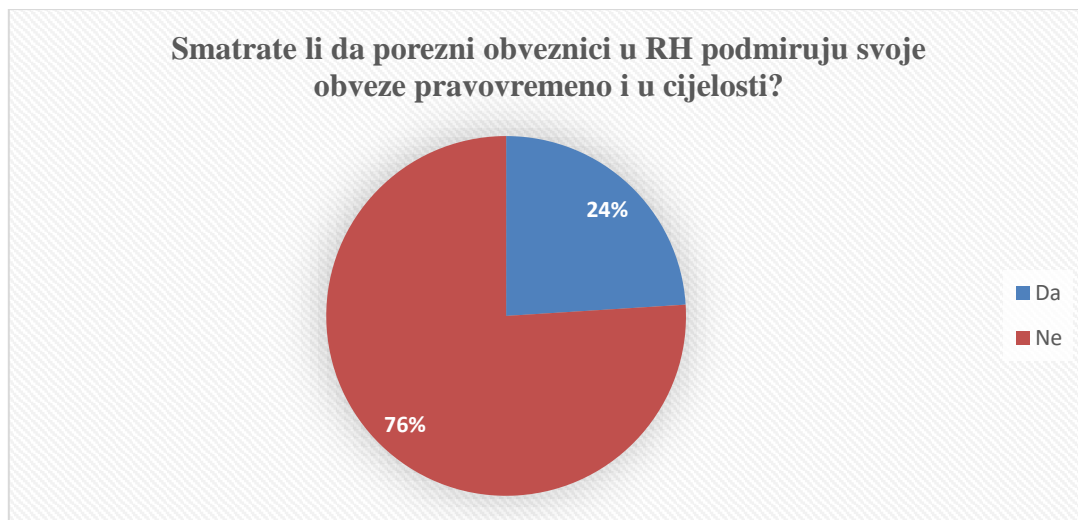
Grafikon 7. Razlozi nepodmirivanja poreznih obveza pravovremeno i u cijelosti

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 7. se može vidjeti da na pitanje koji su razlozi nepodmirivanja poreznih obveza pravovremeno i u cijelosti, u ukupnom postotku od 12%, podjednak broj ispitanika smatra da su previsoki porezni nameti te da imaju nedostatna sredstva za podmirenje poreznih obveza, i to njih 8. Nebrigu i aljkavost kod pravovremenog podmirenja poreznih obveza navodi njih 3. Jedan ispitanik se izjasnio da ne plaća porezne obveze jer je oslobođen plaćanja istih.

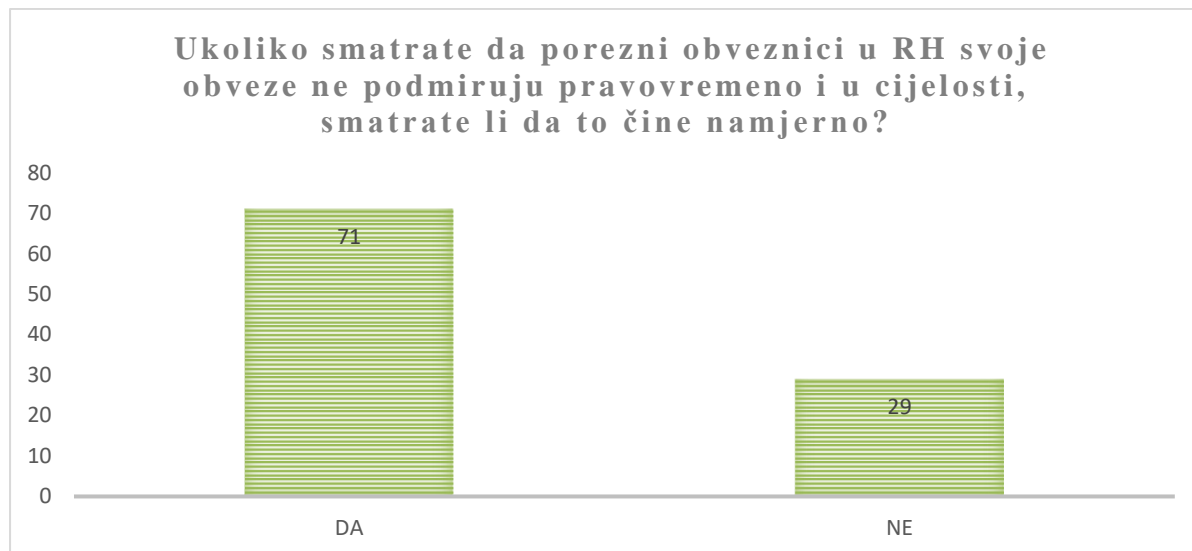
Grafikon 8. Da li porezni obveznici namjerno ne podmiruju porezne obveze

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 8. može se vidjeti da na pitanje da li ispitanici smatraju da porezni obveznici namjerno ne podmiruju svoje porezne obveze, čak 76 % ispitanika misli da porezni obveznici zaista namjerno ne izvršavaju svoja porezna dugovanja. S druge strane, samo 24 % ispitanika smatra da porezni obveznici nenamjerno ne podmiruju svoje porezne obveze. Zanimljivo je da ispitanici kao porezni obveznici imaju razvijen visoki porezni moral, ali smatraju da drugi porezni obveznici nemaju.

Grafikon 9. Smatranje da porezni obveznici namjerno ne podmiruju svoje porezne obveze

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz grafikona 9. vidljivi su odgovori ispitanika na pitanje ukoliko smatraju da porezni obveznici u RH svoje obveze ne podmiruju pravovremeno i u cijelosti, smatraju li da to čine namjerno. Rezultati istraživanja ispitanika pokazali su da 71% ispitanika smatra da poreznici obveznici namjerno ne plaćaju porezne obveze u pravovremeno i u cijelosti. 29% ispitanika smatra da to ipak ne čine namjerno.

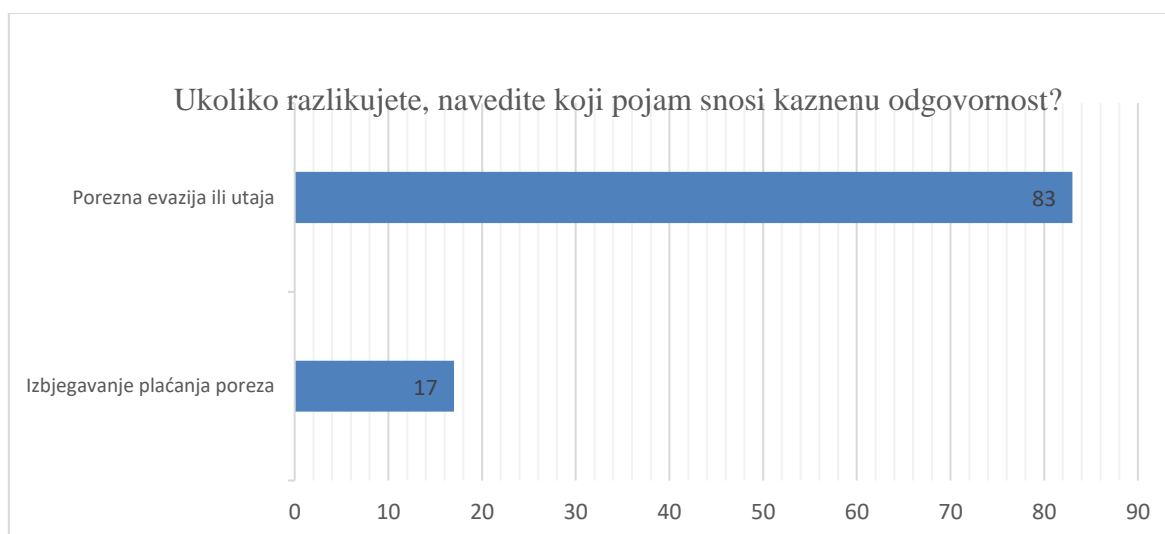
Grafikon 10. Razlikuju li pojmove izbjegavanja plaćanja poreza i porezne evazije/utaje

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 10. može se vidjeti da najveći broj ispitanika na pitanje da li razlikuju pojmove izbjegavanja plaćanja poreza i porezne evazije, odnosno utaje, odgovorio da razlikuju ta dva pojma, odnosno njih 83%, a s druge 17% ispitanika odgovorilo je da ne razlikuju pojmove izbjegavanja plaćanja poreza i porezne evazije, odnosno utaje. Temeljem istraživanja može se zaključiti i potvrditi da poznavanjem porezne evazije, ispitanici imaju razvijen porezni moral, odnosno poreznu etiku.

Grafikon 11. Koji pojam snosi kaznenu odgovornost

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 11. su vidljivi odgovori ispitanika u vezi pitanja koji pojam snosi kaznenu odgovornost, izbjegavanje plaćanja poreza ili porezna evazija/utaja. Najveći broj anketiranih odgovorio je da je to porezna evazija ili utaja, točnije njih 83 %, što i jest točan odgovor. S druge strane, 17 % ispitanika je odgovorilo da je to izbjegavanje plaćanja poreza, što nije točan odgovor, pa se može zaključiti da velika većina ispitanika razlikuje ta dva pojma.

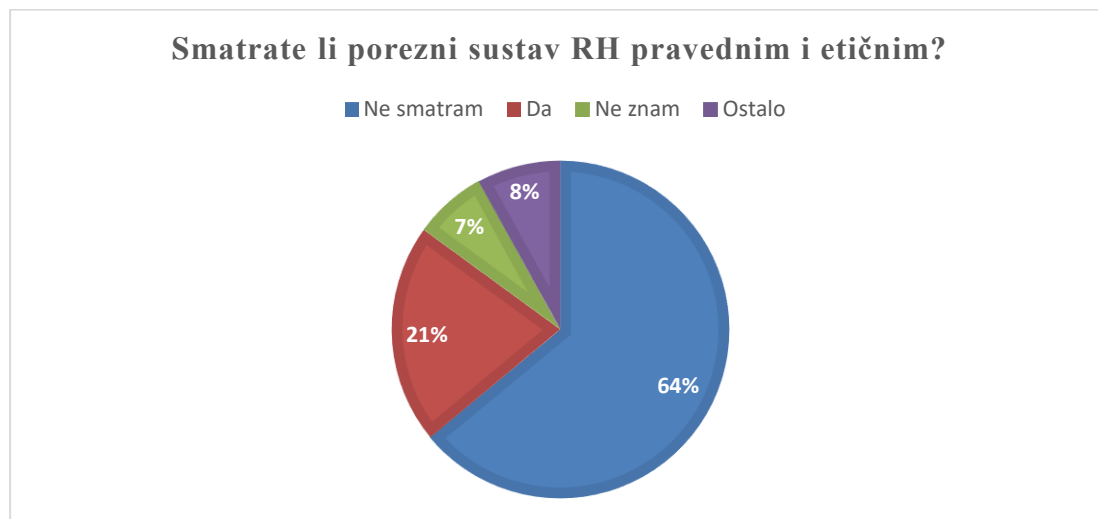
Grafikon 12. Da li su spremni izbjeći plaćanje porezne obveze bez kaznene odgovornosti

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 12. vidljivi su odgovori ispitanika na pitanje ukoliko bi znali da neće kazneno odgovarati, da li bi bili spremni izbjeći plaćanje poreznih obveza. Čak $\frac{3}{4}$ ispitanika, točnije njih 75 % odgovorilo da nisu spremni izbjeći plaćanje poreznih obveza. S druge strane, 25 % ispitanika se izjasnilo da su spremni izbjeći plaćanje poreznih obveza bez kaznene odgovornosti. Ovim istraživanjem još jednom je dokazano da ispitanici imaju visoko razvijenu moralnu svijest spram poreznih obveza.

Grafikon 13. Smatranje poreznog sustava Republike Hrvatske pravednim i etičnim

Izvor: Rezultati istraživanja autora rada

Iz Grafikona 13. vidljivi su odgovori ispitanika na pitanje smatraju li porezni sustav RH pravednim i etičnim. Čak 64% ispitanika odgovorilo da ne smatraju porezni sustav Republike Hrvatske pravednim i etičnim. S druge strane, samo 21 % ispitanika porezni sustav Republike Hrvatske smatra pravednim i etičnim. 7% ispitanika izjasnilo se da ne zna, dok je 8% ispitanika odgovorilo različito na postavljeno pitanje.

Što se tiče hipoteze 1: Većina ispitanika svoja porezna dugovanja prema državi podmiruje pravovremeno i u cijelosti, ona je u potpunosti potvrđena odnosno dokazana istraživanjem, obzirom je najveći dio ispitanika, točnije njih 88 %, odgovorio da oni svoje porezne obveze zaista podmiruju pravovremeno i u cijelosti. S druge strane, 12 % ispitanika se izjasnilo da oni svoje porezne obveze ne podmiruju pravovremeno i u cijelosti.

Što se tiče hipoteze 2: Ispitanici smatraju porezni sustav Republike Hrvatske pravednim i etičnim, ona je opovrgnuta jer se istraživanjem utvrdilo da 64 % ispitanika odgovorilo da ne smatraju porezni sustav Republike Hrvatske pravednim i etičnim. S druge strane, samo 21 % ispitanika porezni sustav Republike Hrvatske smatra pravednim i etičnim, dok se 7% izjasnilo da ne zna ili je ostatak od 8% ispitanika različito odgovorio na postavljeno anketno pitanje.

Što se tiče hipoteze 3: Porezni obveznici namjerno ne izvršavaju svoja porezna dugovanja, ona je u potpunosti potvrđena, obzirom da čak 71% ispitanika misli da porezni obveznici zaista namjerno ne podmiruju svoje porezne obveze. S druge strane, samo 29 % ispitanika smatra da porezni obveznici nenamjerno ne podmiruju svoje porezne obveze.

6. ZAKLJUČAK

U modernim gospodarstvima porezi su najvažniji izvor vladinog prihoda. Porezi se razlikuju od ostalih izvora prihoda po tome što su oni obvezni tj. uglavnom se ne daju u zamjenu za neku određenu stvar, poput određene javne usluge, prodaje javne imovine ili izdavanja državnih obveznica. Iako se pretpostavlja da se porezi prikupljaju za dobrobit poreznih obveznika u cjelini, postoje, međutim, važni izuzeci destiniranosti poreza kad se oni ubiru za točno određene javne rashode. Na primjer, porezi na plaće se obično ubiru od dohotka od nesamostalnog rada kako bi se financirale mirovine, zdravstvene usluge i drugi programi socijalnog osiguranja. Zbog vjerojatne veze između plaćenog poreza i dohotka, porezi na plaće ponekad se nazivaju doprinosima. Ipak, plaćanja su obično obvezna, a veza s naknadama ponekad je prilično slaba. Drugi primjer poreza koji je povezan s primanjima, upotreba poreza na motorna goriva za financiranje izgradnje i održavanja cesta i autocesta, u čijim se uslugama može uživati samo korištenjem motornih goriva.

Kako god ne postoji opća definicija poreza, ipak su se znanstvenici složili u tome da je oporezivanje oblik prisilne naplate bez mogućnosti protunaknade od strane države. Prisila izaziva otpor kod poreznih obveznika jer se moraju odreći dijela svoje ekonomske snage, smanjenja mogućnosti štednje, daljnjih investicija ili osobne potrošnje te im plaćanje poreza predstavlja teret koji žele izbjeći. Stoga dolazi do izbjegavanja plaćanja poreza tj. porezne evazije. Što su veći porezi to je porezna evazija više prisutna.

Prisila u potpunosti mijenja prirodu isplate. Za razliku od dobrovoljnog plaćanja, prisilnost prekida unutrašnju vezu između dobra ili usluge i potrebnog plaćanja za nju.

U radu je provedeno primarno istraživanje u kojem se analizirala poslovna etika u poreznom sustavu Republike Hrvatske pomoću anketnog upitnika koji se sastojao od 13 pitanja, a u kojem istraživanju su sudjelovali porezni obveznici građani Republike Hrvatske. Rezultati istraživanja su pokazali da većina ispitanika svoje porezne obveze podmiruje pravovremeno i u cijelosti, da porezni obveznici namjerno ne podmiruju svoje porezne obveze te da ispitanici ne smatraju porezni sustav Republike Hrvatske pravednim i etičnim.

Temeljem rezultata istraživanja možemo zaključiti da porezni obveznici Republike Hrvatske smatraju da im oporezivanje predstavlja određeni teret, koji ne samo da smanjuje ekonomsku

snagu već ima i psihološki pritisak jer smatraju visinu raznih ubranih poreza koji se ponekad „kriju“ pod nazivom doprinosi, pristojbe, davanja kao solidarnosti za nešto ili nekoga previsokim, te ih namjerno ne podmiruju. Smatraju porezni sustav neetičnim i nepravednim, jer se ubrana sredstva neracionalno troše, nemaju povjerenja u Vladu, smatraju da se ne provodi pošteno oporezivanje, da se srazmjeri između prihoda i imovine dovoljno ne istražuju i ne kažnjavaju, da sustav pogoduje određenoj elitnoj skupini društva, ali unatoč tome većina poreznih obveznika ima visoko razvijen porezni moral, te podmiruju porezne obveze pravovremeno i u cijelosti jer bi neplaćanjem istih došlo do ugrožavanja ili onemogućenja ispunjenja zadataka države o čijim uslugama ovise sami porezni obveznici, iz straha od eventualnih sankcija ukoliko ne postupe u skladu sa zakonskim odredbama te iz straha od srozavanja osobne slike i položaja i ugleda poreznog obveznika u društvu.

LITERATURA

1. Allingham, M.G., & Agnar S. (1972). Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis, *Journal of Public Economics*, 1(3), 323–338.
2. Aronov, A. V., Kashin, V. A. (2006) *Tax policy and tax administration*. Moscow: Ekonomist
3. Bebek, B., Kolumbić, A. (2005) *Poslovna Etika*. Zagreb: Sinergija
4. Bhatia. H.L. (2002). Public Finance, preceding source, 23(1). - NE
5. Blažić, H. i Grdinić, M. (2018). Tax Policy and Fiscal Consolidation in Croatia, University of Rijeka, Faculty of Economics and Business, ISBN 978-953-7813-40-6.
6. Cipek, K. (2018) Efikasija naplata poreza i sprečavanje poreznih utaja/evatija: prevencija protiv represije, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god 55, 1/2018, str. 251-263
7. Chernik, H. (1997) *Tax progressivity and state economic performance*, *Economic development quarterly* 11 (3): 249-267
8. Drucker, P. (2018). *The Effective Executive*. Saint Louis: Routledge.
9. Frey, B. S. (2005). Excise Taxes: Economics, Politics, and Psychology *. *Theory and Practice of Excise Taxation*, 230–244.
10. Gadžo, S. (2020) *Jačati porezni moral u Hrvatskoj, ali i odgovornost mjerodavnih za trošenje*. Dostupno na: <https://www.glas-koncila.hr/doc-dr-stjepan-gadzo-medunarodni-strucnjak-za-oporezivanje-multinacionalnih-tvrtki-jacati-porezni-moral-u-hrvatskoj-ali-i-odgovornost-mjerodavnih-za-trosenje> (pristupljeno 15.11.2020.)
11. Guru, S. (2020). *Top 4 Principles or Canons of a Good Tax System*. Dostupno na: <https://www.yourarticlelibrary.com/economics/taxation/top-4-principles-or-canons-of-a-good-tax-system/38120> (pristupljeno: 15.11.2020.).
12. Ioan, P. (2011). *Tax control - Prevention and control of tax evasion*. Faculty of Economics and Business Administration Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania.
13. Jelčić, B. (1998) *Financijsko pravo i financijska znanost*, Zagreb: Informator
14. Jelčić, B. (2011) *Porezi*, Zagreb: Visoka poslovna škola Libertas
15. Jelčić, B. et al. (2008) *Financijsko pravo i financijska znanost*. Zagreb: Narodne novine
16. Jurković, P. (2002) *Javne financije*. Zagreb: Masmedia NE

17. Kagan, J. (2020). Taxation. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/t/taxation.asp> (pristupljeno: 25.11.2020.).
18. Kapetanović, S. (2019) *Preporuke Europskog parlamenta nakon istrage o pranju novca, izbjegavanju plaćanja i utaji poreza*, Zagreb: Institut za javne financije
19. Kesner-Škreb M. (1995), *Financijska praksa*, Zagreb: Institut za javne financije
20. Kesner-Škreb M., Kulić D. (2010) *Porezni vodič za građane*, Zagreb: Institut za javne financije
21. Koletnik F., Koletnik Korošec M. (2011) *Sprječavanje prijevара i nemoralnog djelovanja*, Zagreb, Računovodstvo, revizija i financije 9/11 str.103-109
22. Kralj T., Perić M., Vuraić Kudeljan M., Sertić T., Matjašec S., Krležа L. (2014) *Zakon o Poreznoj upravi s komentarom*. Zagreb: Institut za javne financije
23. Križanec J., (2016) *Porezna evazija*, Beograd, Institut za pravo i financije
24. Legac, D., Martinović, Ž. (2016) *Utvrdjivanje rezidentnosti za fizičke osobe*, Zagreb: Institut za javne financije
25. Mađarević-Šujster, S. (2002) *Procjena porezne evazije u Hrvatskoj*, Zagreb, Financijska teorija i praksa 26 (1) str. 117-144
26. Ministarstvo financija (2016) *Porezna uprava, Hrvatski porezni sustav*. Zagreb: Institut za javne financije
27. Ministarstvo financija (2016) *Porezni nadzor. V. dopunjeno i izmijenjeno izdanje*. Zagreb
28. Ministarstvo financija (2020) *Prijedlog daljnjih poreznih rasterećenja 2021.*, Dostupno <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/porezne%20promjene%20u%202021..pdf> (pristupljeno 25.11.2020.)
29. Moore, G. (2006). The Institute of Business Ethics/European Business Ethics Network-UK Student Competition in Business Ethics. *Business Ethics: A European Review*, 15(3), 292–292.
30. Opći porezni zakon, NN 115/16
31. Porezna uprava, Vanjski poslovi, dostupno na: http://www.porezna-uprava.hr/EU_Vanjski_poslovi/Stranice/%C5%A0to-zna%C4%8Di-ulazak-u-EU.aspx#2 (pristupljeno:9.11.2020.)
32. Porezni sustav RH, Što su porezi, dostupno na: <http://www.porezniobveznik.net/Korisno/PoreznisustavRH/tabid/79/language/hr-HR/Default.aspx> (pristupljeno: 12.11.2020.)

33. Poslovni savjetnik (2012) Poslovna etika, dostupno na: <http://www.poslovni-savjetnik.com/poduzetnistvo/poslovna-etika> (pristupljeno: 26.11.2020.)
34. Porezna uprava (2020) Dostupno na <https://www.porezna-uprava.hr/Stranice/Naslovnica.aspx> (pristupljeno 18.11.2020.)
35. Skalamera-Alilović, D. i Rubinić, I. (2016). THE TAX SYSTEM AS A GENERATOR OF ECONOMIC INEQUALITY IN CROATIA. 16th International Scientific Conference on Economic and Social Development – The Legal Challenges of Modern World – Split, 1-2 September 2016.
36. Slemrod, J. (2007). The Economics of Tax Evasion, *Journal of Economic Perspectives*, 21(1), 25–48.
37. Šimović, J., Rogić – Lugarić, T., Cindori, S. (2007) Utaja poreza u RH i mjere za njezino sprječavanje, *Hrvatski ljetopisi za kazneno pravo i praksu*, 14 (2), str. 591. – 617.
38. Visockaitė, A., & Birškytė, L. (2013). Ethics in Tax Administration. *Societal Studies*, 5(3), 735–750.
39. Vukšić, Z. (2007) *Trajanje poreznog nadzora*, Zagreb, Računovodstvo, revizija i financije, 3.2007., str. 110
40. Zakon o lokalnim porezima, NN 115/16, 101/17
41. Zakon o poreznoj upravi, NN 115/16
42. Zakon o porezu na dohodak, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20
43. Zakon o porezu na dobit, NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19 i 32/20)
44. Zakon o porezu na dodanu vrijednost, NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19)
45. Zakon o porezu na promet nekretnina, NN 115/16, 106/18
46. Zakon o trošarinama, NN 22/13, 32/13, 81/13, 100/15, 120/15, 115/16, 106/18, 121/19
47. Zrinušić, Z., Kudeljanić Vuraić M., (2016) *Porezna reforma*, Zagreb: Institut za javne financije

POPIS TABELA

Tabela 1. Primjer apsolutnog povećanja poreznog opterećenja.....	15
Tabela 2. Primjer relativnog povećanja poreznog opterećenja	16
<u>Tabela 3. Kazneno-pravna i moralna razina ponašanja pojedinca.....</u>	<u>35</u>

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Spolna struktura ispitanika.....	40
Grafikon 2. Dobni podaci o ispitanicima	40
Grafikon 3. Dohodak koji ispitanici ostvaruju.....	41
Grafikon 4. Ukupni mjesečni dogodak koji ispitanici ostvaruju	42
Grafikon 5. Što je porezni moral prema mišljenju ispitanika	43
Grafikon 6. Podmirivanje poreznih obveza od strane poreznih obveznika.....	44
Grafikon 7. Razlozi nepodmirivanja poreznih obveza pravovremeno i u cijelosti	44
Grafikon 8. Da li porezni obveznici namjerno ne podmiruju porezne obveze	45
Grafikon 9. Smatranje da porezni obveznici namjerno ne podmiruju svoje porezne obveze	46
Grafikon 10. Razlikuju li pojmove izbjegavanje plaćanja poreza i porezne evazije/utaje	47
Grafikon 11. Koji pojam snosi kaznenu odgovornost.....	47
Grafikon 12. Da li su spremni izbjеći plaćanje porezne obveze bez kaznene odgovornosti.....	48
Grafikon 13. Smatranje poreznog sustava Republike Hrvatske pravednim i etičnim	49

POPIS PRILOGA – ANKETNI UPITNIK

Poštovani, ovom anketom želim ispitati razinu poslovne etike građana u poreznom sustavu RH kroz oporezivanje. Anketa je anonimna i dobiveni rezultati će se koristiti isključivo u svrhu izrade diplomskog rada na Sveučilištu Sjever.

1. Kojem spolu pripadate? (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)
 - a) M
 - b) Ž

2. Kojoj dobnoj skupini pripadate (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)
 - a) 18 – 25
 - c) 26 – 37
 - d) 38 – 45
 - e) 46 – 57
 - f) 58 i više

3. Koje vrste dohotka ostvarujete? (zatvoreni tip, odaberi 1 i više odgovora)
 - a) Dohodak od nesamostalnog rada
 - b) Dohodak od samostalne djelatnosti
 - c) Dohodak od imovine i imovinskih prava
 - d) Dohodak od kapitala
 - e) Dohodak od osiguranja
 - f) Drugi dohodak
 - g) Inozemni dohodak

4. Koliki ukupni mjesečni dohodak ostvarujete? (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)
 - a) Do 3.800 kuna
 - b) 3.801 do 5.000 kuna

- c) 5.001 do 8.500 kuna
- d) 8.501 do 10.000 kuna
- e) Više od 10.001 kuna

5. Što je po Vašem mišljenju porezni moral? (otvoreni tip).

6. Da li svoje porezne obveze podmirujete pravovremeno i u cijelosti? (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)

- a) Da
- b) Ne

7. Ukoliko ne podmirujete pravovremeno i u cijelosti, navedite razloge (otvoreni tip).

8. Smatrate li da porezni obveznici u RH podmiruju svoje obveze pravovremeno i u cijelosti? (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)

- a) Da
- b) Ne

9. Ukoliko smatrate da porezni obveznici u RH svoje obveze ne podmiruju pravovremeno i u cijelosti, smatrate li da to čine namjerno? (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)

- a) Da
- b) Ne

10. Da li razlikujete pojmove izbjegavanje plaćanja poreza i porezne evazije ili utaje? (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)

- a) Da
- b) Ne

11. Ukoliko razlikujete, navedite koji pojam snosi kaznenu odgovornost? (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)

- a) Izbjegavanje plaćanja poreza
- b) Porezna evazija ili utaja

12. Ukoliko ste sigurni da nećete kazneno odgovarati, da li ste spremni izbjeći plaćanje poreznih obveza? (zatvoreni tip, 1 mogući odgovor)

- a) Da
- b) Ne

13. Smatrate li porezni sustav RH pravednim i etičnim?

- a) Da
- b) Ne

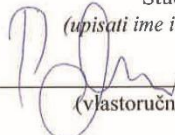
IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, NADICA PATAFTA) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada pod naslovom POSLOVNA ETIKA U POREZNOM SUSTAVU RH te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

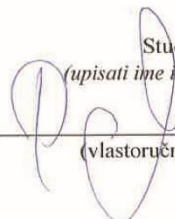
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, NADICA PATAFTA neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom diplomskog rada pod naslovom POSLOVNA ETIKA U POREZNOM SUSTAVU RH čiji sam autor/ica.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)